

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеня вищої освіти
магістр

на тему: «Методика обліку, аналіз та контроль кредиторської заборгованості за
товарними операціями»

Виконав: здобувач вищої освіти
за освітньою програмою
Облік і оподаткування
спеціальності 071 Облік і оподаткування
ступеня вищої освіти магістр
групи 1
Копилець А. С.
Керівник: Канцедал Н.А.
Рецензент: Чернецька О. В.

Полтава 2025 року

ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет обліку та фінансів
Кафедра обліку і оподаткування

Освітньо-професійна програма Облік і оподаткування
Спеціальність 071 Облік і оподаткування
Рівень вищої освіти другий (магістерський)

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри
_____ Наталія КАНЦЕДАЛ
14 листопада 2024 року

З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧА ВИЩОЇ ОСВІТИ

Назаренко Аліні Сергіївні

1. Тема кваліфікаційної роботи: «Методика обліку, аналіз та контроль кредиторської заборгованості за товарними операціями»

керівник роботи: кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку і оподаткування Канцедал Наталія Анатоліївна

Затверджено засіданням кафедри протокол № 5 від 07 жовтня 2024 р.

2. Строк подання здобувачем вищої освіти роботи 11 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані до роботи:
фінансова звітність за 2022 – 2024 рр.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити):

Розділ 1. Теоретико-методичні основи обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями.

Розділ 2. Облік кредиторської заборгованості за товарними операціями.

Розділ 3. Аналіз кредиторської заборгованості за товарними операціями.

5. Перелік графічного матеріалу: схеми, рисунки, графіки, діаграми за темою та об'єктом дослідження.

6. Дата видачі завдання: 14 листопада 2024 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Вибір і затвердження теми роботи.	03.10.2024 р. – 29.10.2024 р.	
2	Складання та погодження розгорнутого плану та завдання на кваліфікаційну роботу	30.10.2024 р. – 14.11.2024 р.	
3	Опрацювання літературних джерел	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
4	Збір, вивчення і обробка інформації, необхідної для виконання роботи	15.11.2024 р. – 10.11.2025 р.	
5	Виконання теоретичного розділу роботи	15.11.2024 р. – 03.02.2025 р.	
6	Виконання аналітичних розділів роботи	04.02.2025 р. – 10.11.2025 р.	
7	Оформлення тексту роботи	11.11.2025 р. – 21.11.2025 р.	
8	Попередній захист роботи на кафедрі	24.11.2025 р. – 26.11.2025 р.	
9	Доопрацювання роботи з урахуванням зауважень і пропозицій	27.11.2025 р. – 03.12.2025 р.	
10	Нормо-контроль	04.12.2025 р. – 10.12.2025 р.	
11	Захист кваліфікаційної роботи	22.12.2024 р. - 24.12.2025 р.	

ЗМІСТ

	ст.
ВСТУП.....	5
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ.....	10
1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка кредиторської заборгованості за товарними операціями	10
1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення	18
РОЗДІЛ 2. ОБЛІК КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ	27
2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства	27
2.2. Облік кредиторської заборгованості за товарними операціями та відображення інформації у звітності	32
2.3. Податкові аспекти обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями.....	45
РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ	49
3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання	49
3.2. Аналіз структури та динаміки кредиторської заборгованості за товарними операціями.....	61
3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості за товарними операціями та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства	61/
ВИСНОВКИ.....	77
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	82
ДОДАТКИ.....	94

ВСТУП

Актуальність теми. У сучасних умовах розвитку економіки, коли більшість підприємств функціонує в умовах нестабільності фінансових ринків, правильна організація обліку та контролю кредиторської заборгованості за товарними операціями набуває особливого значення. Кредиторська заборгованість є невід’ємною складовою системи розрахунків підприємства і відображає його взаємовідносини з постачальниками, підрядниками та іншими контрагентами. Вона безпосередньо впливає на ліквідність, платоспроможність і фінансову стійкість суб’єкта господарювання, а отже — на ефективність його управлінських рішень.

Згідно зі статистичними даними Міністерства фінансів України (2025), частка короткострокової кредиторської заборгованості у структурі поточних зобов’язань підприємств в середньому становить понад 48 %, що свідчить про її вагомую роль у фінансових потоках компаній.

Невчасне чи недостовірне відображення таких зобов’язань у бухгалтерському обліку призводить до викривлення показників фінансової звітності, зниження достовірності аналітичної інформації та підвищення ризику фінансової нестабільності.

Науковці-економісти наголошують, що якісний облік і аналітична оцінка кредиторської заборгованості є інструментом управління ліквідністю, забезпечення ділової репутації та підтримки стратегічного партнерства з контрагентами. У цьому контексті особливої ваги набуває узгодженість методики обліку з вимогами Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку (НП(С)БО) та Міжнародних стандартів фінансової звітності (МСФЗ), зокрема IAS 1 «Подання фінансової звітності» і IFRS 9 «Фінансові інструменти».

Сучасні тенденції розвитку бізнесу супроводжуються поширенням комерційного кредитування, що ускладнює структуру кредиторської заборгованості. Крім того, в умовах цифровізації облікових процесів та

автоматизації фінансової звітності підприємства стикаються з новими викликами, пов'язаними з правильністю класифікації зобов'язань, оцінкою строків їх погашення, обліком дисконту та курсових різниць за розрахунками. Це потребує не лише оновлення облікової політики, але й впровадження системного контролю кредиторської заборгованості, який дозволяє своєчасно виявляти прострочені борги, попереджати фінансові ризики та формувати обґрунтовану стратегію управління оборотними коштами.

Аналізуючи сучасний стан практики, варто зазначити, що багато підприємств приділяють недостатню увагу аналітичному дослідженню динаміки кредиторської заборгованості, що ускладнює прийняття оперативних рішень. Наукові публікації останніх років підтверджують, що впровадження єдиних методичних принципів обліку та аудиту зобов'язань за товарними операціями є необхідною передумовою стабільного функціонування підприємств і забезпечення достовірності фінансової інформації.

Отже, актуальність теми полягає у необхідності вдосконалення методики обліку, аналізу та контролю кредиторської заборгованості за товарними операціями, що дозволить підвищити якість фінансової звітності, ефективність управління оборотними активами та мінімізувати ризики втрати платоспроможності підприємства в умовах сучасних економічних викликів.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є дослідження теоретичних та методичних аспектів обліку, аналізу й контролю кредиторської заборгованості за товарними операціями, а також розробка практичних рекомендацій щодо вдосконалення системи управління такими зобов'язаннями на підприємствах. Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

1. Розкрити економічну сутність і класифікацію кредиторської заборгованості за товарними операціями.
2. Дослідити нормативно-правову базу регулювання розрахунків із постачальниками та підрядниками.
3. Узагальнити методику ведення обліку таких зобов'язань у національній

та міжнародній практиці.

4. Провести аналіз кредиторської заборгованості конкретного підприємства, оцінити її вплив на фінансові показники.

5. Розробити заходи з удосконалення системи внутрішнього контролю та підвищення платоспроможності суб'єкта господарювання.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є система бухгалтерського обліку, аналізу та контролю кредиторської заборгованості підприємства. Предметом дослідження є методичні підходи, принципи та інструменти обліку, аналізу і контролю кредиторської заборгованості за товарними операціями, що забезпечують достовірність фінансової звітності та ефективність управління розрахунками з контрагентами.

Методи дослідження. Методологічною основою роботи є комплекс сучасних методів наукових досліджень, що забезпечують всебічне вивчення процесу формування, обліку та контролю кредиторської заборгованості за товарними операціями. У дослідженні застосовано загальнонаукові методи аналізу й синтезу для узагальнення теоретичних підходів і нормативних вимог, індукцію та дедукцію для побудови логічної структури оцінювання розрахункових операцій, а також метод порівняння для виявлення тенденцій у динаміці активів, пасивів та зобов'язань підприємства. Економіко-статистичні методи, зокрема горизонтальний, вертикальний та коефіцієнтний аналіз, дозволили визначити рівень фінансової стійкості, ліквідності та структуру кредиторської заборгованості.

Для поглибленої оцінки застосовано методи факторного аналізу, що дали змогу визначити вплив окремих показників на зміну коефіцієнтів ліквідності та платоспроможності. Елементи моделювання використано під час побудови платіжного календаря як інструменту оптимізації розрахункових потоків. Інформаційною базою дослідження стали дані фінансової звітності підприємства, податкові реєстри та внутрішні облікові документи, що забезпечило достовірність та прикладний характер висновків.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що: 1)

систематизовано нормативні передумови застосування санкцій у договірних відносинах з постачальниками, уточнено їх класифікацію та визначено фінансові наслідки для підприємства, що дозволяє формувати більш ефективну договірну політику; 2) визначено й унаочнено облікові особливості операцій з постачання у взаємовідносинах підприємств різних форм господарювання, зокрема розкрито специфіку формування кредиторської заборгованості, порядку її документального підтвердження та відображення у фінансовій звітності; 3) удосконалено методичний підхід до комплексного оцінювання кредиторської заборгованості за товарними операціями, який передбачає інтеграцію показників оборотності, структури, ризиковості та впливу зобов'язань на ліквідність і фінансову стійкість підприємства; 4) розвинуто організаційно-обліковий механізм контролю розрахунків із постачальниками шляхом обґрунтування необхідності впровадження платіжного календаря та системи раннього попередження простроченої заборгованості, що доповнює традиційні методи бухгалтерського контролю та забезпечує підвищення якості управління короткостроковими зобов'язаннями.

Практичне значення одержаних результатів полягає в удосконаленні методики бухгалтерського та податкового супроводу операцій постачання і розрахунків із контрагентами, що забезпечує підвищення достовірності, повноти та своєчасності облікової інформації. Розроблені рекомендації можуть бути безпосередньо впроваджені у практику фінансово-економічної роботи підприємств, оскільки вони охоплюють як документування господарських операцій, так і порядок їх синтетичного та аналітичного відображення. Особливе прикладне значення має запропонований платіжний календар, який слугує інструментом короткострокового фінансового планування, дозволяє прогнозувати потребу в ліквідних коштах, запобігати касовим розривам та оптимізувати графік погашення кредиторської заборгованості.

Запропонована форма звірки взаєморозрахунків та вдосконалений алгоритм контролю стану розрахунків підвищують рівень фінансової дисципліни, забезпечують оперативне виявлення помилок та розбіжностей, а

також формують надійну основу для прийняття управлінських рішень. Система раннього попередження щодо простроченої кредиторської заборгованості посилює внутрішній контроль і мінімізує ризики втрати платоспроможності, що робить запропоновані підходи корисними для підприємств різних форм власності та масштабів діяльності.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження доповідалися на засіданнях конференцій (м. Полтава, ПДАУ, 2025).

Публікації. В ході виконання кваліфікаційної роботи опубліковано 2 тези (у співавторстві) загальним обсягом 0,32 др. арк у матеріалах конференцій, авторський внесок становить 0,16 др. арк.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОБЛІКУ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

1.1. Економічний зміст, класифікація та оцінка кредиторської заборгованості за товарними операціями

Кредиторська заборгованість являє собою суму зобов'язань підприємства перед кредиторами на певну дату й фактично виступає тимчасово залученими до господарського обороту коштами. За умови дотримання встановлених строків оплати така заборгованість класифікується як поточна (чиста), тоді як порушення термінів платежів трансформує її в прострочену та розглядається як неправомірний перерозподіл ресурсів між власниками активів [6].

У практичній діяльності підприємств нерідко спостерігається ситуація, коли обсяг кредиторської заборгованості перевищує дебіторську. Теоретики тлумачать це як ознаку раціонального використання капіталу, оскільки підприємство фактично акумулює у власному обігу більше коштів, ніж вилучає. Водночас позиція бухгалтерів-практиків є протилежною: незалежно від наявності чи відсутності дебіторської заборгованості підприємство зобов'язане погашати власні борги, що формує додаткові ризики та напругу у фінансових потоках [23].

У розрахунках із постачальниками кредиторська заборгованість може виконувати функцію безкоштовного короткострокового кредиту, оскільки дає змогу уникнути залучення банківських позик або використання власного капіталу для оплати поставок. Проте економічна доцільність такої моделі не є однозначною [36].

Постачальники часто пропонують знижки за оперативну оплату рахунків, і підприємство змушене обирати між отриманням знижки та користуванням безпроцентним товарним кредитом. Дострокова оплата дозволяє заощадити кошти завдяки знижці, однак водночас може потребувати банківського

кредитування, що створює додаткові витрати за відсотками. Натомість відтермінування платежів дає змогу утримувати безпроцентний ресурс, але супроводжується втратою цінових переваг [35].

Якщо підприємство не здатне погашати кредиторську заборгованість за рахунок поточного грошового потоку, виникає потреба у впровадженні надзвичайних фінансових заходів. До таких відносять продаж частини активів, здійснення поставок продукції в рахунок боргу, передачу кредиторам частки статутного капіталу або корпоративних прав на майно інших підприємств для погашення зобов'язань.

Аналіз розрахункових операцій вимагає особливої уваги до категорії «зобов'язання». Відповідно до П(С)БО «Зобов'язання» [48], зобов'язання є заборгованістю підприємства, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої призведе до зменшення ресурсів, у яких утілені економічні вигоди. Зобов'язання мають подвійний - юридичний і економічний - характер. У юридичному аспекті вони є формою господарських відносин, що регулюються правом: одна сторона має право вимагати виконання певної дії (передачі майна, виконання робіт, надання послуг), а друга зобов'язана це зробити та водночас має право на відповідну винагороду.

Наукова література [63, 70, 71] подає різні підходи до трактування зобов'язань: як боргу, як суми витрат, як залученого капіталу, як розрахункових відносин або як частини вартості майна. У широкому значенні вони постають як управлінський чи правовий акт - контракт, державне замовлення, інший офіційний документ, що формує обов'язок сторін. У вузькому розумінні зобов'язання виникають на підставі господарського договору, укладеного за згодою сторін, результатів конкурсу, тендеру або іншого виду публічного відбору, що не суперечить чинному законодавству.

Узагальнюючи наведені характеристики – табл. 1.1, можна зазначити, що кредиторська заборгованість має багатовимірну природу, оскільки поєднує економічні, господарські та юридичні аспекти, які формують як потенціал її використання, так і межі допустимих ризиків.

Економічний, господарський та юридичний виміри кредиторської заборгованості та зобов'язань

Вимір	Змістове наповнення	Ключові характеристики
Економічний вимір	Кредиторська заборгованість розглядається як тимчасово залучений у господарський оборот капітал, що впливає на ліквідність, платоспроможність і структуру фінансових ресурсів підприємства.	Виконує функцію безпроцентного короткострокового кредиту. Визначає рівень фінансової гнучкості та оборотності капіталу. Зміна обсягів позначається на грошових потоках і фінансових ризиках. Прострочення збільшує фінансові втрати та знижує ділову репутацію.
Господарський вимір	Характеризує систему взаєморозрахунків у процесі постачання товарів, виконання робіт чи надання послуг. Відображає управління потоками ресурсів і взаємодію між суб'єктами господарювання.	Виникає у межах виробничо-комерційного циклу. Пов'язана з організацією постачання, плануванням оборотних активів, управлінням запасами. Може використовуватися для оптимізації фінансових потоків. За неефективного управління спричиняє ризик дефіциту ресурсів та операційні збої.
Юридичний вимір	Формується як правове зобов'язання, що виникає на основі договору, контракту, державного замовлення або іншої юридичної підстави. Регламентує права та обов'язки сторін.	Відповідно до П(С)БО «Зобов'язання» - це заборгованість, що зменшує ресурси підприємства під час погашення. Містить право вимоги та обов'язок виконання (передача майна, оплата, виконання робіт). Порушення строків веде до штрафів, пені та юридичної відповідальності. Визначається законодавством і нормами договірної права.

Її роль у діяльності підприємства не є однозначною: за певних умов вона здатна виконувати функцію гнучкого фінансового інструмента, але водночас - створює додаткові зобов'язання й підвищує чутливість підприємства до зовнішніх та внутрішніх фінансових загроз. Саме тому аналіз кредиторської заборгованості має проводитися комплексно, з урахуванням її структури, строків виникнення та впливу на ліквідність і фінансову рівновагу. Виникнення кредиторської заборгованості є об'єктивним процесом функціонування підприємства, а її обсяги та склад істотно впливають на результати господарської діяльності [80]. Залежно від умов використання вона може мати

як позитивні, так і негативні наслідки, що детально відображено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2

Переваги та недоліки формування кредиторської заборгованості

Напрямок впливу	Характеристика впливу кредиторської заборгованості
Позитивний вплив на діяльність підприємства	– забезпечує додаткове фінансування оборотних активів та сприяє нарощуванню економічного потенціалу; – дає змогу отримати додатковий прибуток за рахунок відстрочення платежів; – знижує витрати на залучення позикових ресурсів; – пом'якшує вплив інфляції на грошові потоки.
Негативний вплив на діяльність підприємства	– збільшує обсяг зобов'язань та навантаження на грошовий потік; – призводить до втрат, пов'язаних з недоотриманням знижок за дострокову оплату; – формує ризики зниження платоспроможності та фінансової стійкості; – може погіршувати ділову репутацію при порушенні строків платежів.

Правильна класифікація кредиторської заборгованості має визначальне значення для формування ефективної системи фінансового управління підприємством у сучасних економічних умовах. Чітке структурування боргових зобов'язань дозволяє оптимізувати грошові потоки, забезпечувати своєчасне виконання фінансових зобов'язань і підтримувати належний рівень ліквідності. Відповідна деталізація також створює основу для достовірної та прозорої фінансової звітності, що є важливим для інвесторів, кредиторів, партнерів і контролюючих органів.

Класифікація кредиторської заборгованості дозволяє виявляти проблемні зони у системі управління боргами, визначати джерела ризиків та формувати інструменти їх мінімізації. В умовах української економіки, яка характеризується високою волатильністю та частими змінами нормативного середовища, коректний облік різних типів зобов'язань стає ключовим фактором фінансової стійкості підприємства. Розмежування боргів за строками погашення, валютою, суб'єктами формування та характером виникнення забезпечує точність бюджетного планування, контроль ризиків і своєчасне реагування на можливі фінансові загрози. Особливої ваги класифікація набуває в контексті внутрішнього аудиту та зовнішнього контролю, оскільки вона гарантує прозорість розрахунків, їх відповідність законодавчим вимогам і

коректне відображення в облікових регістрах. Така деталізація сприяє оптимальному використанню ресурсів підприємства, формуванню позитивної кредитної історії та посиленню його репутації на ринку. Систематизований підхід до групування зобов'язань подано у табл. 1.3.

Таблиця 1.3

Класифікація кредиторської заборгованості з характеристиками та прикладами

Критерій класифікації	Види зобов'язань	Характеристика	Приклад
1. Співвідношення прав і обов'язків суб'єктів	Односторонні	Зобов'язання, у яких обов'язки має лише одна сторона.	Нарахування податків, які підприємство зобов'язане сплатити державі.
	Взаємні	Передбачають взаємні права та обов'язки сторін.	Укладений договір поставки: постачальник передає товар, покупець зобов'язаний оплатити.
2. Час виникнення	Теперішні	Виникли внаслідок уже здійснених операцій.	Оприбуткування товарів із відстрочкою платежу.
	Майбутні	Формуються на підставі договорів або подій, що ще не відбулися.	Договір на постачання обладнання через 2 місяці.
3. Спосіб погашення	Монетарні	Погашаються шляхом сплати грошей.	Оплата постачальнику грошовими коштами.
	Немонетарні	Погашаються шляхом передачі активів або надання послуг.	Погашення боргу поставкою готової продукції.
4. Вартісний характер	Відсоткові	Передбачають нарахування відсотків або іншої плати.	Кредиторська заборгованість перед банком за овердрафтом.
	Безвідсоткові	Не містять плати за користування зобов'язанням.	Борги перед постачальником за товар із відстрочкою платежу без %; податкова заборгованість.
5. Вид діяльності, у межах якої виникають зобов'язання	Операційні	Формуються в основному виробничому або торговельному процесі.	Розрахунки з постачальниками за сировину, матеріали, товари.
	Фінансові	Виникають у результаті фінансових операцій.	Зобов'язання за кредитами, позиками, відсотками.
	Інші	Не пов'язані безпосередньо з основною діяльністю.	Борги із штрафів, пені, компенсаційних платежів.
6. Можливість оцінки	Фактичні	Мають точну суму, підтверджену документально.	Рахунок-фактура, видаткова накладна, акт виконаних робіт.
	Оціночні	Визначаються за попередніми оцінками та прогнозами.	Резерв забезпечення на оплату відпусток; резерв гарантійних зобов'язань.

Запропонована класифікація із характеристиками та прикладами дозволяє не лише структурувати кредиторську заборгованість за ключовими ознаками, а й значно полегшує її практичне застосування в управлінні фінансами. Такий підхід забезпечує глибше розуміння природи зобов'язань, сприяє точнішому плануванню грошових потоків, ефективному контролю ризиків і формуванню обґрунтованих управлінських рішень щодо оптимізації боргового навантаження.

Подальше поглиблення аналізу кредиторської заборгованості вимагає врахування нормативних підходів до її визнання, оцінки та відображення у фінансовій звітності відповідно до вимог П(С)БО та МСФЗ. Національні стандарти чітко визначають правила оцінки різних видів зобов'язань. Так, відповідно до П(С)БО 11 [48] довгострокові зобов'язання відображаються у балансі за їх теперішньою вартістю, яка визначається з урахуванням умов та характеру відповідного зобов'язання. Це забезпечує коректність оцінки фінансових майбутніх потоків і дозволяє більш точно формувати показники звітності.

Поточні зобов'язання згідно з П(С)БО 11 [48] включають короткострокові банківські кредити, кредиторську заборгованість за довгостроковими зобов'язаннями, за товари, роботи та послуги, розрахунки з бюджетом (у тому числі з податку на прибуток), розрахунки зі страхування, оплати праці, учасниками й внутрішніми підрозділами, короткострокові векселі, поточні забезпечення та інші зобов'язання. На відміну від довгострокових, поточні зобов'язання оцінюються за сумою їх фактичного погашення, що пов'язує їх із реальними короткостроковими грошовими потоками підприємства.

Особливе місце в системі зобов'язань займають забезпечення, які створюються для покриття майбутніх операційних витрат: виплати відпусток, додаткових пенсійних програм, забезпечення гарантійних зобов'язань, витрат на реструктуризацію або припинення діяльності, а також виконання обтяжливих контрактів. Суми створених забезпечень визнаються витратами, за винятком випадків, коли вони включаються до первісної вартості основних

засобів відповідно до П(С)БО 7. Таким чином, забезпечення відображають невизначені, але ймовірні майбутні зобов'язання підприємства.

Разом з тим, застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності потребує ще більшої уваги, оскільки термінологія та концепції, передбачені МСФЗ, є значно ширшими й глибшими. Відповідно до Концептуальної основи МСФЗ, зобов'язання - це теперішня заборгованість, що виникла внаслідок минулих подій і погашення якої призведе до вибуття ресурсів, що утілюють майбутні економічні вигоди. На відміну від П(С)БО, МСФЗ чітко розмежовують юридичні, конструктивні та умовні зобов'язання, що розширює коло операцій, які підлягають розкриттю у фінансовій звітності. МСФЗ (IAS) 1 встановлює, що зобов'язання є короткостроковими, якщо їх погашення очікується в межах операційного циклу або протягом 12 місяців після звітної дати. До цієї категорії належать кредиторська заборгованість за товарами та послугами, нарахування працівникам та інші операційні витрати. Усі інші зобов'язання класифікуються як довгострокові (*non-current liabilities*), за винятком випадків, коли частина довгострокового зобов'язання підлягає погашенню впродовж 12 місяців. У межах МСФЗ (IAS) 37 за сутністю зобов'язання поділяють на декілька груп:

- стандартні (традиційні) зобов'язання - юридичні або виникають з умов договорів, законодавчих вимог або нарахованих операційних витрат;

- резерви (*provisions*) - зобов'язання з невизначеними сумою або строком погашення;

- умовні зобов'язання (*contingent liabilities*) - потенційні зобов'язання, існування яких залежить від настання майбутніх подій; вони не визнаються в балансі, але розкриваються у примітках;

- конструктивні зобов'язання - виникають унаслідок практики підприємства або публічно оголошених намірів, які створюють у інших сторін обґрунтоване очікування виконання відповідних обіцянок.

Раціональна організація обліку зобов'язань потребує дотримання чинного законодавства України та використання нормативної бази П(С)БО й МСФЗ.

Слід зазначити, що в національних стандартах ще не повністю враховано положення міжнародних норм, що створює певні розбіжності у порядку визнання, первісної та подальшої оцінки зобов'язань. Порівняння регуляторних підходів наведене у табл. 1.4.

Таблиця 1.4

Регулювання обліку зобов'язань у системах П(С)БО та МСФЗ

Вид зобов'язання	П(С)БО	МСФЗ
Забезпечення, непередбачені зобов'язання	П(С)БО 11 «Зобов'язання»	IAS 37 «Provisions, Contingent Liabilities and Contingent Assets»
Зобов'язання в іноземній валюті	П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів»	IAS 21 «The Effects of Changes in Foreign Exchange Rates»
Податкові зобов'язання з податку на прибуток	П(С)БО 17 «Податок на прибуток»	IAS 12 «Income Taxes»
Кредитні та позикові зобов'язання	П(С)БО 11 «Зобов'язання»	IAS 23 «Borrowing Costs»
Винагороди працівникам	П(С)БО 26 «Виплати працівникам»	IAS 19 «Employee Benefits»
Пенсійні програми	П(С)БО 26	IAS 26 «Accounting and Reporting by Retirement Benefit Plans»
Фінансові зобов'язання	П(С)БО 13 «Фінансові інструменти»	IAS 32, IAS 39, IFRS 7, IFRS 9
Зобов'язання за договорами оренди	П(С)БО 14 «Оренда»	IFRS 16 «Leases»
Зобов'язання за страховими контрактами	Відсутній	IFRS 4 «Insurance Contracts»

Порівняння регламентації зобов'язань у системах П(С)БО та МСФЗ демонструє істотні відмінності у підходах до їх визнання, оцінки та розкриття у фінансовій звітності. Національні стандарти забезпечують базову структурування довгострокових і поточних зобов'язань, однак їхні підходи більш спрощені та орієнтовані на формальний облік. МСФЗ, своєю чергою, застосовують концептуально ширше трактування зобов'язань, приділяючи значну увагу економічній сутності операцій, часовій вартості грошей, невизначеності майбутніх подій та розкриттю ризиків.

Особливо помітними є відмінності у тлумаченні резервів, умовних та конструктивних зобов'язань: у П(С)БО ці категорії мають обмежене

застосування, тоді як у МСФЗ вони відіграють ключову роль у формуванні достовірної й прозорої звітності. Міжнародні стандарти також передбачають розширені вимоги щодо класифікації фінансових інструментів, дисконтування довгострокових зобов'язань і розкриття детальної інформації у примітках.

Отже, МСФЗ забезпечують більш глибоке відображення економічної сутності зобов'язань, тоді як П(С)БО надають структурну, але спрощену модель їх обліку. Це зумовлює необхідність поступової гармонізації національних стандартів із міжнародними підходами, що сприятиме підвищенню прозорості, порівнюваності та інвестиційної привабливості фінансової звітності українських підприємств.

1.2. Стан дослідженості проблеми та наукові напрями її вирішення

Проблематика обліку та класифікації зобов'язань, зокрема кредиторської заборгованості, посідає важливе місце в економічних дослідженнях, оскільки безпосередньо впливає на формування фінансової звітності та оцінювання фінансової стійкості підприємства. Аналіз наукових джерел свідчить, що питання сутності зобов'язань, їх класифікації, оцінки та відображення у бухгалтерському обліку перебувають у центрі уваги як вітчизняних, так і зарубіжних дослідників. Значна частина наукових праць присвячена визначенню економічної природи зобов'язань, розмежуванню їх видів, удосконаленню підходів до їх обліку та аналізу.

Водночас нормативно-правові акти формують методологічну основу для практичного регулювання процесів визнання та оцінки зобов'язань. Національні стандарти бухгалтерського обліку та міжнародні стандарти фінансової звітності окреслюють різні підходи до трактування зобов'язань, що зумовлює потребу в узгодженні теоретичних напрацювань із вимогами чинної нормативної бази. Саме поєднання наукових концепцій та нормативного регулювання визначає сучасні напрями вирішення проблем, пов'язаних із удосконаленням обліку кредиторської заборгованості та підвищенням

ефективності управління нею.

Нормативно-правове регулювання розрахунків з постачальниками та підрядниками в Україні ґрунтується на широкому комплексі законодавчих актів, що охоплюють як загальні положення цивільно-правових і господарських відносин, так і спеціалізовані вимоги до ведення бухгалтерського обліку та фінансової звітності. До цієї системи входять кодекси України, закони, П(С)БО, міжнародні стандарти фінансової звітності, інструкції та методичні рекомендації. Водночас аналіз нормативної бази засвідчує відсутність окремого нормативно-правового документа, який би комплексно та однозначно регламентував саме порядок розрахунків з постачальниками і підрядниками. У чинних актах переважає понятійний апарат, пов'язаний зі зобов'язаннями, що використовується для регулювання цих операцій.

Для систематизації основних документів, що забезпечують облік кредиторської заборгованості та регламентують розрахунки з контрагентами, їх зміст і сфери застосування узагальнено у табл. 1.5.

Таблиця 1.5

Нормативно-правові акти щодо регулювання обліку кредиторської заборгованості (у розрахунках з постачальниками та підрядниками)

Рівень регулювання	Нормативний документ	Зміст документа	Сфера застосування	Регулювання в контексті теми
1	2	3	4	5
І. Законодавчий рівень (базові правові акти)	Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність»	Визначає правові засади ведення обліку та складання фінзвітності	Усі суб'єкти господарювання	Формує вимоги до відображення розрахунків з постачальниками у звітності
	Податковий кодекс України	Регулює порядок оподаткування операцій, визначає перелік податків	Оподаткування суб'єктів господарювання	Визначає податкові наслідки операцій з постачальниками, зокрема щодо ПДВ
	Господарський кодекс України	Регламентує порядок захисту прав суб'єктів господарювання та вирішення спорів	Господарські правовідносини	Застосовується у випадках спорів щодо постачання та виконання зобов'язань

1	2	3	4	5
II. Спеціальний рівень (стандарти і методичні документи з обліку)	П(С)БО 11 «Зобов'язання»	Визначає методологічні засади формування та оцінки зобов'язань	Бухгалтерський облік зобов'язань	Регулює визнання, оцінку та розкриття кредиторської заборгованості
	Положення про документальне забезпечення записів у бухгалтерському обліку	Встановлює порядок оформлення та зберігання первинних документів	Документування операцій	Визначає вимоги до первинних документів у розрахунках з постачальниками
	Методичні рекомендації щодо облікової політики (Наказ МФУ № 635)	Визначають порядок формування облікової політики	Побудова облікової політики	Регулюють принципи відображення розрахунків з контрагентами в політиці підприємства
III. Організаційно- обліковий рівень (план рахунків, інструкції)	План рахунків бухгалтерського обліку	Встановлює структуру рахунків і кореспонденцію для обліку операцій	Ведення бухгалтерських рахунків	Визначає використання пасивного рахунку 63 для обліку розрахунків з постачальниками
	Інструкція про застосування Плану рахунків	Регламентує порядок ведення рахунків для узагальнення даних обліку	Бухгалтерські реєстри	Встановлює типові взаємозв'язки облікових записів щодо руху зобов'язань

Систематизація нормативних актів свідчить, що регулювання розрахунків з постачальниками та підрядниками в Україні базується на багаторівневому підході, де кожен документ виконує чітко визначену функцію - від загального правового забезпечення до методів формування облікових даних та документального оформлення. Попри широку нормативну базу, відсутність єдиного спеціального документа, який би комплексно регламентував механізми обліку таких розрахунків, зумовлює необхідність узгодженого застосування різних джерел та підсилює значення професійного судження бухгалтера. Такий підхід забезпечує повноту, достовірність і законодавчу відповідність інформації

про кредиторську заборгованість у системі фінансової звітності.

Такий підхід забезпечує повноту, достовірність і законодавчу відповідність інформації про кредиторську заборгованість у системі фінансової звітності. Водночас нормативне регулювання саме по собі не вирішує всіх методичних та аналітичних проблем, пов'язаних із формуванням, класифікацією та оцінкою зобов'язань. Саме тому вагомого значення набувають наукові дослідження, у яких автори пропонують концептуальні та прикладні підходи до удосконалення обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками, уточнюють класифікаційні ознаки зобов'язань, визначають їх вплив на звітність і фінансову стійкість підприємств. Подальший аналіз праць вітчизняних і зарубіжних учених дає змогу окреслити коло наукових проблем, що залишаються невирішеними, та визначити напрями їхнього подолання.

У статті Н. Валькової та Л. Овод визначено, що якісна класифікація зобов'язань є визначальним чинником формування достовірної облікової інформації та фінансової звітності. Автори акцентують на проблемах відображення окремих видів зобов'язань і підкреслюють необхідність уточнення класифікаційних ознак, зокрема щодо заборгованості перед іноземними постачальниками. Наголошено, що поділ зобов'язань за видами діяльності та за черговістю погашення підвищує точність оцінки грошових потоків і сприяє прийняттю обґрунтованих управлінських рішень [3].

У роботі доведено, що коректна класифікація мінімізує помилки в аналізі ліквідності, підсилює внутрішній контроль і підвищує інформативність фінансової звітності. Перспективою подальших досліджень автори визначають удосконалення методів деталізованого обліку окремих видів зобов'язань.

У роботі М. Матюхи розкрито практичні умови класифікації поточної кредиторської заборгованості в контексті організації аналітичного обліку. Автор аналізує чинні нормативні акти та різні наукові підходи до трактування поточних зобов'язань, підкреслюючи важливість їх чіткої періодизації для належного контролю й управління [41]. У дослідженні доведено, що застосування класифікації за доменами, видами та формами сприяє

підвищенню аналітичності облікової інформації та забезпечує більш ефективне прийняття управлінських рішень щодо строків погашення, простроченої та безнадійної заборгованості. Окремо акцентовано на функціональних ознаках поточних зобов'язань, які можуть мати договірний або бездоговірний характер, у тому числі з можливістю пролонгації.

У дослідженні В. Литвиненка, Т. Гуренка, С. Дерев'янка та Ю. Бурдима комплексно розглянуто організацію та методику інвентаризації активів і зобов'язань у сільськогосподарських підприємствах, що постраждали від воєнних дій або перебували в окупації. Автори наголошують, що відновлення обліку за таких умов ускладнюється втратою документів, знищенням активів та неможливістю достовірно відобразити втрати в бухгалтерській звітності [38].

У роботі доведено, що інвентаризація відіграє ключову роль у фіксації наслідків руйнувань та формуванні достовірної інформаційної бази для оцінки збитків. Запропоновані альтернативні джерела даних - державні реєстри нерухомості, транспортних засобів, прав інтелектуальної власності та реєстр тварин — дають змогу відновити інформацію про активи у разі повної або часткової втрати облікових даних. Окрему увагу приділено пропозиції щодо введення субрахунку 026 «Нетипові активи, виявлені під час інвентаризації», що забезпечує коректне тимчасове відображення активів невизначеного статусу. Автори підкреслюють, що участь незалежного аудитора підвищує достовірність інвентаризаційних результатів і слугує важливою основою для документування збитків, спричинених воєнною агресією.

У дослідженні О. Панічука проаналізовано сутність зобов'язань у контексті їх ролі у формуванні активів підприємства та забезпеченні ресурсної бази для господарської діяльності. Автор здійснює глибокий контент-аналіз визначень зобов'язань у правовому та обліковому аспектах за національними і міжнародними стандартами, обґрунтовуючи трактування зобов'язань як теперішнього обов'язку підприємства перед іншою стороною щодо передачі активів, які втілюють економічні вигоди [52]. У роботі послідовно досліджено життєвий цикл зобов'язань - від їх виникнення і структурування до погашення.

Панічук наголошує, що для оцінювання кредитоспроможності критично важливою є правильна класифікація зобов'язань за часовими характеристиками та суб'єктами відносин. Автор визначає види зобов'язань, які мають ключове значення в моделі кредитного аналізу, та підкреслює потребу в удосконаленні облікових процедур: структури рахунків класу 4, відображення податкових різниць, розкриття інформації у примітках до звітності та деталізації непередбачених зобов'язань. Такий підхід, на думку автора, підвищує прозорість фінансової інформації та зміцнює економічну безпеку підприємства.

У дослідженні І. Орлова розглянуто теоретико-методологічні засади ідентифікації та розкриття умовних зобов'язань у системі бухгалтерського обліку [50]. Автор на основі порівняльного аналізу критеріїв визнання фактичних зобов'язань, забезпечень та умовних зобов'язань підкреслює, що недосконалість чинних стандартів і відсутність належних методичних роз'яснень ускладнюють їх правильне відображення у звітності. У статті визначено коло подій, які можуть бути підставою для визнання умовних зобов'язань, та деталізовано підходи до їх оцінювання відповідно до принципів обліку.

Орлов акцентує увагу на інформаційній та управлінській цінності умовних зобов'язань, обґрунтовуючи доцільність ведення розширеного аналітичного обліку за строками можливого погашення та видами діяльності. Такий підхід, за висновками автора, дає змогу більш точно оцінювати вплив умовних зобов'язань на фінансовий стан підприємства та підсилює інструментарій управління ризиками. Запропонований методологічний підхід до їх ідентифікації формує основу для подальших досліджень та розвитку практики бухгалтерського обліку в частині прозорості й повноти розкриття інформації.

У статті М. Нагірняка ґрунтовно проаналізовано систему господарських операцій, пов'язаних із податковими витратами та податковими зобов'язаннями, із наголосом на ключовій ролі бухгалтерського обліку у формуванні інформації для управлінського контролю. Автор уточнює зміст

поняття «податковий облік» у контексті ПКУ та показує, що облікові процедури щодо податків за своєю сутністю не відрізняються від інших господарських операцій, однак мають низку специфічних інформаційних потреб, пов'язаних із визначенням об'єкта оподаткування, нарахуванням податкових зобов'язань та їх відображенням у складі кредиторської заборгованості [45].

Дослідження засвідчує відсутність повної синхронізації між методикою визначення фінансового результату за правилами бухгалтерського обліку та вимогами ПКУ щодо податку на прибуток, що зумовлює необхідність коригування оціночних показників на позаобліковому рівні. Автор аргументує доцільність перенесення акценту з «податкового обліку» на організацію управлінського контролю податкових платежів через розробку окремої підсистеми в структурі бухгалтерського обліку.

У статті обґрунтовано створення спеціалізованого інформаційного контуру, який би включав первинні документи, реєстри податкової інформації, рахунки-екрани та окремий рахунок за вільним кодом 88 «Податкові витрати». Наголошено, що рахунок 64 повинен деталізувати зобов'язання відповідно до відкритих казначейських рахунків, що забезпечить прозорість формування й погашення податкових зобов'язань та підвищить якість управління податковими витратами.

Аналіз наукових праць засвідчує, що сфера обліку та управління зобов'язаннями залишається однією з найбільш дискусійних і методично вразливих у сучасній системі бухгалтерського обліку. Значна частина проблем пов'язана з недосконалістю нормативно-правового забезпечення, фрагментарністю трактування окремих видів зобов'язань та відсутністю чітких методичних алгоритмів їх визнання, оцінки й розкриття.

Дослідники наголошують, що класифікація зобов'язань потребує глибшого методичного опрацювання, оскільки саме вона визначає якість облікової інформації, формування звітності та обґрунтованість управлінських рішень. У працях Н. Валькової та Л. Овод [3] підкреслюється, що відсутність

структурованих класифікаційних ознак призводить до помилок у розрахунках ліквідності та ускладнює оцінку грошових потоків. Аналогічні висновки робить М. Матюха [42], доводячи необхідність систематизації поточних зобов'язань за періодизацією, доменами та формами, що має підсилити аналітичний рівень обліку.

У роботах В. Литвиненка та співавторів [38] окреслено специфічні виклики воєнного періоду, коли підприємства стикаються з руйнуванням документів та втратою активів. За таких умов особливого значення набуває інвентаризація як інструмент підтвердження наявності зобов'язань і відновлення облікової інформації. Потреба в альтернативних джерелах даних, використанні державних реєстрів та залученні незалежного аудитора засвідчує, що сучасна система обліку не повною мірою готова до екстремальних ситуацій.

Складність відображення зобов'язань підсилюється проблемою умовних зобов'язань, на яку звертає увагу І. Орлов [50]. Недостатність чітких методичних рекомендацій, відсутність узгодженості між П(С)БО та МСФЗ та незначний рівень аналітичного обліку призводять до недостовірності звітності, що погіршує можливості оцінки ризиків та прогнозування фінансової стійкості.

Дослідження М. Нагірняка [45] розкриває ще один сегмент проблеми - податкові зобов'язання, де також спостерігається неузгодженість між нормами Податкового кодексу та методикою бухгалтерського обліку. Відсутність синхронізації ускладнює формування інформаційної бази для управління податковими витратами та потребує створення окремої підсистеми обліку податків.

Узагальнюючи результати наукових розвідок, можна визначити ключові проблеми, що потребують вирішення:

- нечіткість класифікаційних ознак та відсутність уніфікованого підходу до структуризації зобов'язань;
- недостатність методичних рекомендацій щодо розкриття умовних зобов'язань;
- інформаційні розриви між бухгалтерським і податковим обліком;

– низький рівень аналітичності обліку в частині строків погашення та ризиковості;

– проблеми підтвердження зобов'язань у надзвичайних умовах (втрата документів, окупація, руйнування активів).

На цій основі окреслено перспективи подолання виявлених проблем:

– удосконалення нормативно-правових актів відповідно до вимог МСФЗ, зокрема в частині умовних зобов'язань і забезпечень;

– впровадження деталізованих класифікаційних моделей, що враховують періодизацію, види діяльності, форму виникнення та характер правовідносин;

– розроблення окремих підсистем управлінського контролю зобов'язань, включно з підсистемою податкових платежів;

– цифровізація джерел підтвердження зобов'язань і включення реєстрових даних до облікових процедур;

– підвищення ролі інвентаризації як інструменту аудитного підтвердження та відновлення інформаційної бази;

– формування єдиних методичних підходів до розкриття інформації у примітках до фінансової звітності.

Таким чином, сучасні дослідження демонструють, що методологія обліку зобов'язань перебуває на етапі активного розвитку, а її удосконалення потребує комплексного поєднання нормативних змін, розширення аналітичного інструментарію та інтеграції сучасних інформаційних ресурсів.

РОЗДІЛ 2

ОБЛІК КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

2.1. Організаційно-правові засади діяльності та облікова політика підприємства

Товариство з обмеженою відповідальністю є юридичною особою приватного права, створеною у формі товариства з обмеженою відповідальністю. Підприємство здійснює діяльність відповідно до норм Господарського та Цивільного кодексів України, Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» та Податкового кодексу України.

Підприємство функціонує на загальній системі оподаткування, є платником податку на прибуток і зареєстрованим платником податку на додану вартість. Статутний капітал становить 2 тис. грн, що відповідає моделі малих сільськогосподарських підприємств. Основним видом діяльності є вирощування зернових, бобових та олійних культур (КВЕД 01.11), що визначає сезонність виробництва, специфіку витрат та структуру зобов'язань. Підприємство також здійснює широкий спектр супутніх видів діяльності, серед яких допоміжні роботи в рослинництві, оптова торгівля продукцією аграрного походження, вантажні перевезення, надання в оренду техніки та нерухомості, а також послуги у сфері поводження з відходами. Така диверсифікація визначає багатовекторність господарських операцій і розширює інформаційні потреби бухгалтерського обліку.

Фінансові показники підприємства свідчать про стабільний розвиток підприємства у 2021–2024 роках. Доходи коливалися від 7,4 млн грн у 2021 році до 13,8 млн грн у 2022 році, надалі стабілізувавшись у межах 9–9,6 млн грн. Чистий прибуток демонструє позитивну динаміку, зокрема у 2024 році він становив 565,6 тис. грн. Активи підприємства зросли з 7,9 млн грн у 2021 році

до 14,7 млн грн у 2024 році, що відображає збільшення виробничого потенціалу та розширення ресурсної бази. Зобов'язання у цей період також зростали, однак їх рівень залишається керованим і співвідносним із масштабами діяльності.

Організаційна структура підприємства відповідає вимогам малого аграрного підприємства та забезпечує чіткий розподіл управлінських повноважень і відповідальності. Керівництво підприємством здійснює директор, який одночасно виконує функції стратегічного планування, координації виробничих процесів, укладання договорів та контролю за фінансовими потоками. Підпорядкованість управлінських ланок має лінійний характер, що зумовлено невеликою чисельністю штатних працівників та необхідністю оперативного прийняття рішень у сезонних виробничих циклах.

Функціональні обов'язки працівників поділені між основними виробничими та забезпечувальними службами. Виробничий сегмент охоплює операції з вирощування зернових, бобових та олійних культур, організацію польових робіт, використання техніки та контроль за виконанням агротехнологічних операцій. Допоміжні види діяльності, зокрема вантажні перевезення, оренда техніки й нерухомості, а також операції з продукцією аграрного походження, здійснюються із залученням найманих працівників і сторонніх підрядників, що знижує постійні витрати та підвищує гнучкість виробничого процесу.

Бухгалтерський облік на підприємстві веде призначена особа або зовнішній бухгалтер, що є поширеною практикою для малих господарств. Така модель дає змогу забезпечити своєчасне формування фінансової звітності, контроль за розрахунками з постачальниками, бюджетом та контрагентами, а також дотримання вимог податкового законодавства. Взаємодія між директором, бухгалтерією та виробничими працівниками здійснюється в межах вертикалі управління, що забезпечує оперативність комунікацій і зниження ризиків порушення облікової дисципліни.

Таким чином, організаційна структура підприємства є простою, функціонально адаптованою до специфіки аграрного бізнесу та орієнтованою

на забезпечення ефективності виробничої діяльності, оптимізацію витрат і своєчасного виконання зобов'язань перед контрагентами та державою.

Облікова політика є сукупністю принципів, методів і процедур, які підприємство застосовує для формування показників фінансової звітності та забезпечення її відповідності вимогам чинного законодавства. Вона виступає важливим елементом організації облікового процесу, визначаючи порядок відображення активів, зобов'язань, доходів і витрат, а також механізми контролю за господарськими операціями. Нормативною основою її формування для українських підприємств, у тому числі для підприємства, є Методичні рекомендації щодо облікової політики підприємства, положення (стандарти) бухгалтерського обліку та інші регуляторні акти, що визначають єдині підходи до ведення бухгалтерського обліку.

Метою облікової політики є формування методичної складової інформаційного забезпечення фінансової звітності, зокрема визначення методів оцінки, процедур визнання та правил класифікації статей обліку. Для аграрного підприємства, облікова політика має враховувати сезонність виробництва, багатовекторність господарської діяльності, наявність декількох груп основних засобів, значні обсяги розрахунків із постачальниками та специфіку податкового навантаження. Це обумовлює потребу в поєднанні методичної, організаційної та податкової складових облікової політики.

Організаційне оформлення облікової політики на підприємстві здійснюється через наказ про облікову політику, який визначає структуру бухгалтерської служби, форми первинних документів, методи обліку запасів, амортизації, оцінки біологічних активів, порядок інвентаризації та регламент ведення реєстрів. Для підприємства такий документ виконує функцію основи облікової дисципліни, забезпечуючи узгодженість процедур і гарантує повноту, своєчасність і достовірність відображення господарських операцій.

У частині кредиторської заборгованості облікова політика має особливе значення, адже саме вона визначає порядок визнання заборгованості за товарами, роботами та послугами, критерії її класифікації на поточну й

довгострокову, методи оцінки, строки погашення та процедури документального підтвердження. Для підприємства, яке активно взаємодіє з постачальниками матеріальних ресурсів, техніки та послуг, а також здійснює орендні операції, чітко визначені правила формування кредиторської заборгованості забезпечують контроль за фінансовими зобов'язаннями, оптимізацію розрахунків і достовірність відображення її у фінансовій звітності.

Таким чином, формування облікової політики підприємства у сфері кредиторської заборгованості повинно ґрунтуватися на поєднанні нормативних вимог, специфіки діяльності та потреб управлінського контролю. Це створює комплексну методичну основу для подальшого аналізу зобов'язань та оцінювання їх впливу на фінансовий стан підприємства.

Важливим елементом організації обліку кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги є відокремлення обліку за функціональними ділянками - фінансовою, управлінською та податковою - що забезпечує точність розрахунків, прозорість процедур та узгодженість інформації між усіма рівнями управління. Навіть ті аспекти, які безпосередньо не впливають на величину показників фінансової звітності, мають бути чітко визначені в обліковій політиці підприємства, оскільки вони формують інформаційну основу для прийняття оперативних і стратегічних управлінських рішень, а також визначають систему внутрішнього контролю за зобов'язаннями.

З метою систематизації управлінських підходів до організації обліку кредиторської заборгованості наведемо узагальнену характеристику функціональних ділянок та їхнього практичного змісту (табл. 2.1).

Такий підхід дозволяє забезпечити комплексність інформаційної системи й сформуванню цілісної моделі управління кредиторською заборгованістю. Організація бухгалтерського обліку кредиторської заборгованості повинна включати своєчасну реєстрацію операцій у первинних документах і регістрах, достовірне відображення зобов'язань у формах звітності, розробку внутрішніх графіків платежів та впровадження ефективних методів контролю якості розрахунків. Для підвищення відповідальності формуються переліки посадових

осіб, відповідальних за правильність оформлення документів, синтетичний і аналітичний облік та моніторинг простроченої заборгованості.

Таблиця 2.1

Функціональні ділянки організації обліку кредиторської заборгованості та їх зміст

Функціональна ділянка	Характеристика	Практичний приклад для підприємства
Фінансовий облік	Відображення зобов'язань у відповідності до П(С)БО, контроль правильності оцінки та класифікації, ведення аналітичних рахунків	Відображення постачань насіння, запчастин і ПММ на рахунку 63 з поділом на субрахунки 631, 632
Управлінський облік	Групування постачальників за сегментами, видами поставок, умовами оплати; формування графіків платежів	Створення картотеки постачальників (насіння, ЗЗР, техніка), формування планів розрахунків у пікові сезонні періоди
Податковий облік	Обґрунтування податкового кредиту та витрат, облік операцій з пов'язаними сторонами, дотримання принципу звичайних цін	Перевірка операцій із пов'язаними особами, підтвердження звичайної ціни при закупівлі послуг оренди техніки

Суттєвою складовою є також класифікація постачальників і підрядників для потреб управління. Для обліку кредиторської заборгованості використовується рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», що містить субрахунки 631, 632 і 633. В управлінській практиці підприємства доцільно деталізувати ці рахунки за валютами оплати, типами поставок, господарськими сегментами або географічною структурою для удосконалення логістичних і закупівельних процесів.

Оскільки кредиторська заборгованість є монетарною статтею, важливо дотримуватися вимог П(С)БО 21 «Вплив змін валютних курсів», що передбачає окреме ведення розрахунків за кожною валютою. Для підприємства це особливо важливо при закупівлях імпортованих матеріалів чи техніки, що потребує відкриття субрахунків третього порядку (наприклад, 6321 -USD, 6322 - EUR).

Облікова політика має також враховувати поділ зобов'язань за господарськими сегментами відповідно до П(С)БО 29 «Фінансова звітність за

сегментами». Це дозволяє відобразити зобов'язання окремих напрямів діяльності - наприклад, рослинництва, надання технічних послуг, оптової торгівлі - та забезпечити прозорість управління витратами і кредиторською заборгованістю в межах кожного сегмента.

Не менш важливим є формування підходів до оцінки зобов'язань у операціях із пов'язаними сторонами. П(С)БО 23 визначає перелік методів оцінювання таких операцій, що забезпечують дотримання принципу звичайної ціни та запобігають викривленню податкового кредиту і витрат підприємства. Для аграрного підприємства це стосується, зокрема, закупівлі послуг оренди техніки, логістичних послуг або допоміжних робіт в осіб, які можуть мати ознаки пов'язаності.

Отже, належно сформована облікова політика щодо кредиторської заборгованості за товари, роботи та послуги забезпечує не лише точність бухгалтерських показників, але й створює основу для ефективного управлінського контролю, планування грошових потоків та підтримання фінансової стійкості підприємства.

2.2. Облік кредиторської заборгованості за товарними операціями та відображення інформації у звітності

Ефективна організація процесу придбання ресурсів на підприємстві ґрунтується на укладанні господарських договорів із постачальниками та підрядниками. Для управлінського персоналу ключовим завданням є формування достатньої та достовірної інформаційної бази, що забезпечує можливість укладення найбільш економічно вигідних договорів. Під час вибору контрагента необхідно враховувати такі параметри, як рівень цін, умови та графік постачання, періодичність поставок і фінансовий стан постачальника, що визначає потенціал довгострокової взаємодії. Сукупність цих факторів безпосередньо впливає на забезпечення безперервності виробничого процесу,

що є критично важливим для підприємств аграрного сектору, зокрема для підприємства.

У системі бухгалтерського обліку відображення процесу придбання здійснюється через рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», який забезпечує узагальнення інформації про рух зобов'язань за отримані матеріальні ресурси, роботи та послуги. На цьому рахунку обліковуються:

- розрахунки за отримані товарно-матеріальні цінності, виконані роботи та надані послуги, включаючи поставку газу, електроенергії, води, транспортування, переробку продукції;

- зобов'язання за невідфактурованими поставками, коли підприємство фактично отримало ресурси, але розрахункові документи від постачальника ще не надійшли;

- надлишки товарно-матеріальних цінностей, виявлені при прийманні, що згідно з правилами оформлюються на суму фактично встановлених різниць.

Такий підхід до організації обліку дозволяє своєчасно ідентифікувати всі види постачань, забезпечує коректність розрахунків за договорами та формує аналітичну основу для управління кредиторською заборгованістю за товари, роботи та послуги.

Виникнення зобов'язань перед постачальниками та підрядниками на підприємстві фіксується на підставі належним чином оформлених первинних документів, які підтверджують факт придбання матеріальних ресурсів, робіт і послуг. До таких документів належать господарські договори, рахунки та рахунки-фактури, видаткові накладні, товарно-транспортні накладні, акти приймання виконаних робіт або наданих послуг, податкові накладні, банківські документи, а також сертифікати якості та інші супровідні документи, що підтверджують відповідність отриманих товарів установленим характеристикам. У випадках співпраці з іноземними контрагентами додатково використовуються митні декларації та розрахункові документи щодо сплати мита, податків і зборів.

У разі виявлення нестач, пошкоджень або невідповідності продукції вимогам договору приймання товарів не припиняється, а комісією складається рекламацийний акт із зазначенням відхилень у якості, комплектності або асортименті відповідно до умов поставки. Це забезпечує належну доказову базу для подальших претензійно-розрахункових операцій.

Погашення заборгованості перед постачальниками та підрядниками здійснюється як у безготівковій формі - через платіжні доручення, акредитиви, векселі, платіжні вимоги та банківські виписки, - так і в готівковій формі відповідно до чинних норм касової дисципліни. Усі операції, пов'язані з розрахунками, проходять обов'язкове документальне підтвердження та відображаються у системі бухгалтерських реєстрів підприємства.

З метою впорядкування інформації та підвищення ефективності аналітичного обліку облікові дані щодо кредиторської заборгованості систематизуються за основними номенклатурами, що формують базу для синтетичного та аналітичного обліку на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» - табл. 2.2.

Основними контрагентами підприємства у процесі забезпечення виробничої діяльності є постачальники та підрядники, співпраця з якими формує структуру кредиторської заборгованості підприємства. Постачальники забезпечують надходження матеріально-технічних ресурсів, необхідних для здійснення циклу агровиробництва: насіння, засобів захисту рослин, мінеральних добрив, палива, мастильних матеріалів, запасних частин, інструменту та комплектуючих. Окрему групу становлять контрагенти, які постачають енергоносії - електроенергію, газ, воду - забезпечуючи безперебійність операційної діяльності.

Підрядники підприємства виконують спеціалізовані роботи, що потребують залучення зовнішніх фахівців або техніки: ремонт і технічне обслуговування машинно-тракторного парку, транспортні та логістичні послуги, земельні та меліоративні роботи, будівництво та реконструкція об'єктів виробничої інфраструктури. Співпраця з підрядниками дозволяє

оптимізувати витрати, зменшити навантаження на власні ресурси та забезпечити дотримання технологічних вимог.

Таблиця 2.2

Облікові номенклатури в організації розрахунків із постачальниками та підрядниками на підприємстві

Характеристика облікових даних	Призначення інформації	Вимірники	Первинний носій інформації
Матеріальні ресурси, отримані від постачальників (насіння, ЗЗР, пальне, запасні частини)	Оприбуткування на баланс та відображення у складі запасів	натур., грош.	Видаткова накладна, ТТН
Дані щодо ПДВ (податковий кредит)	Формування суми ПДВ до відшкодування або зменшення податкових зобов'язань	грош.	Податкова накладна
Обсяг і характер послуг (оренда техніки, ремонтні роботи, транспортні послуги)	Віднесення витрат на відповідні статті обліку та проведення розрахунків із підрядниками	грош.	Акт виконаних робіт/послуг
Сума заборгованості перед конкретним контрагентом	Підготовка передоплати або проведення остаточного розрахунку	грош.	Рахунок постачальника, банківська виписка

Структура кредиторської заборгованості перед цими групами контрагентів відображає специфіку діяльності аграрного підприємства, а розподіл залишку 1 861 700 грн свідчить про домінування операційного сегмента забезпечення виробництва. Для систематизації обліку доцільно згрупувати контрагентів за видами ресурсів та характером надання послуг – табл 2.3.

Організація обліку розрахунків із постачальниками та підрядниками на підприємстві здійснюється відповідно до вимог Плану рахунків бухгалтерського обліку, який передбачає системне й взаємопов'язане відображення всіх операцій, пов'язаних із придбанням матеріальних цінностей, робіт і послуг. Центральним інструментом узагальнення таких операцій є

пасивний рахунок 63 «Розрахунки з постачальниками і підрядниками», призначений для накопичення інформації про заборгованість підприємства за отримані запаси, виконані роботи та надані послуги. Йому кореспондує активний рахунок 37 «Розрахунки з різними дебіторами» (зокрема субрахунок 371), який використовується для відображення виданих авансів контрагентам.

Таблиця 2.3

Основні постачальники та підрядники підприємства та розподіл залишку кредиторської заборгованості

Група контрагентів	Приклади основних постачальників/підрядників (типові для агросектора)	Характер поставок/робіт	Сума, грн	Частка, %
Постачальники насіння та ЗЗР	«Байер», «Сингента», «UKRAVIT»	Насіння, засоби захисту рослин	620 000	33,3
Постачальники ПММ та мастильних матеріалів	«ОККО-Бізнес», «WOG», місцеві трейдери	Паливо, мастила, технічні рідини	430 000	23,1
Постачальники запчастин і матеріалів	«Агро-Союз», «Волинська фондова компанія», місцеві дилери	Запчастини, інструменти, комплектуючі	290 000	15,6
Постачальники енергоносіїв	Обленерго, місцевий водоканал	Електроенергія, вода, послуги з підключення	121 700	6,5
Підрядники з ремонту та техобслуговування	СТО, ремонтні бригади, сервісні центри	Ремонт техніки, сервісні роботи	200 000	10,7
Транспортні та логістичні послуги	Місцеві перевізники, вантажні підприємства	Перевезення продукції, вантажні операції	200 000	10,7
Разом	-	-	1861700	100

На кредиті рахунка 63 відображається виникнення заборгованості перед постачальниками та підрядниками у сумах, що зазначені в первинних документах: накладних, актах виконаних робіт, рахунках, товарно-транспортних накладних, розрахункових документах тощо. У цю категорію включаються як вартість матеріалів і послуг за договірними цінами, так і супровідні платежі - ПДВ, тарифи на перевезення, вартість тари та інші нарахування. Після визнання зобов'язань здійснюються бухгалтерські проведення, приклади яких наведено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Приклади кореспонденцій за кредитом рахунка 63

Дебет	Кредит 63	Суть операції
20 «Виробничі запаси»	63	Оприбуткування виробничих запасів (без ПДВ)
15 «Капітальні інвестиції»	63	Придбання необоротних активів
22 «МШП»	63	Оприбуткування малоцінних та швидкозношуваних предметів
23 «Виробництво»	63	Отримані роботи, послуги, електроенергія, вода
24 «Брак у виробництві»	63	Отримання бракованої продукції
28 «Товари»	63	Оприбуткування товарів для подальшого продажу
91, 92, 93, 94	63	Витрати цехів, адміністрації, збуту та іншої діяльності

Погашення кредиторської заборгованості відображається за дебетом рахунка 63. До таких операцій належать грошові перерахування, погашення векселями, взаємозалік однорідних вимог, пред'явлення претензій постачальникам за неякісні або недопоставлені ресурси. Типові кореспонденції за дебетом рахунка 63 подані в таблиці 2.5.

Таблиця 2.5

Приклади кореспонденцій за дебетом рахунка 63

Дебет	Кредит 63	Суть операції
63	24	Претензія постачальнику за брак
63	30	Оплата готівкою
63	31	Оплата через банк
63	34	Оплата векселем
63	36	Взаємозалік заборгованостей
63	37	Перезарахування дебіторської заборгованості
63	50, 60	Погашення за рахунок отриманої позики
63	51, 62	Оплата векселями
63	68	Розрахунки за іншими операціями

Для відображення операцій із постачальниками та підрядниками на підприємстві застосовується система кореспонденцій рахунків, яка забезпечує повний цикл обліку - від моменту оприбуткування ресурсів до погашення виниклих зобов'язань. Враховуючи значні обсяги матеріально-технічного забезпечення та періодичність господарських операцій, коректне формування бухгалтерських проведення є ключовою умовою достовірності облікових даних і

контролю за розрахунками.

При отриманні товарно-матеріальних цінностей, робіт і послуг від постачальників підприємство визнає кредиторську заборгованість за рахунком 63, одночасно відображаючи надходження активів, податковий кредит з ПДВ та пов'язані транспортні витрати. Узагальнений перелік типових бухгалтерських проведення, що використовуються на підприємстві, наведено у таблиці 2.6.

Таблиця 2.6

**Узагальнені господарські операції підприємства за розрахунками з
постачальниками та підрядниками**

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Оприбутковано дизельне паливо від ТОВ «АгроПаливо»	203	631	260 000
Податковий кредит з ПДВ за паливо	641	631	52 000
Отримано запасні частини для ремонту техніки від ТОВ «АгроТехЛайн»	207	631	48 300
Податковий кредит за запчастини	641	631	9 660
Придбано добрива (селітра аміачна) для весняної посівної	208	631	336 000
Податковий кредит за добрива	641	631	67 200
Отримано агрохімічні послуги з обстеження ґрунтів від ТОВ «Агролаб Плюс»	91	631	27 000
Податковий кредит за агрохімічні роботи	641	631	5 400
Оприбутковано МШП (рукавиці, спецодяг, інвентар)	22	631	7 500
Податковий кредит за МШП	641	631	1 500
Виставлено претензію постачальнику за бракований ремінь приводу	374	631	3 000
Оприбутковано трактор John Deere	15	631	2 400 000
Податковий кредит при придбанні трактора	641	631	480 000
Введено трактор в експлуатацію	10	15	2 400 000
Погашено кредиторську заборгованість перед постачальниками через банк	631	311	715 000
Часткова оплата трактору (перший транш)	631	311	1 000 000
Отримано транспортні послуги з перевезення зерна	93	631	18 000
Податковий кредит за транспортні послуги	641	631	3 600

Аналітичний облік розрахунків ведеться по кожному контрагенту окремо. Такий підхід забезпечує точне відстеження стану розрахунків за кожним рахунком постачальника, контроль своєчасності оплати, підтвердження факту оприбуткування матеріальних цінностей, а також виявлення невідфактурованих поставок чи прострочених боргів. Деталізація операцій на аналітичному рівні

дозволяє підприємству своєчасно реагувати на відхилення та підтримувати належний рівень платіжної дисципліни.

Погашення кредиторської заборгованості здійснюється переважно безготівковими розрахунками через банківські установи, однак допускаються й інші форми - акредитиви, чеки, готівкові операції, використання підзвітних сум або банківських позик. Систематизацію типових кореспонденцій рахунків з погашення заборгованості наведено в таблиці 2.7

Таблиця 2.7

Відображення погашення заборгованості перед постачальниками

Зміст господарської операції	Дебет	Кредит	Сума, грн
Перераховано кошти з поточного рахунку АТ «Ощадбанк» за поставлене дизельне паливо від ТОВ «АгроПаливо»	63	311	312 000
Оплачено іноземному постачальнику «AgriParts GmbH» запасні частини у валюті (EUR) з валютного рахунку	63	312	198 500
Погашено заборгованість перед ТОВ «АгроТехЛайн» акредитивом, відкритим у банку	63	313	150 000
Проведено оплату лімітованими корпоративними чеками за ремонт техніки у ФОП «Механік-Сервіс»	63	314	27 800
Погашено заборгованість за добрива за рахунок короткострокової позики банку	63	60	350 000
Перераховано кошти за трактор John Deere частково за рахунок довгострокового кредиту	63	50	1 100 000
Оплачено дрібні МШП (інструмент, рукавиці, витратні матеріали) готівкою з каси	63	30	6 500
Відшкодовано витрати працівнику з підзвітних коштів за придбання матеріалів у місцевого постачальника	63	372	4 200
Погашено частину заборгованості шляхом заліку зустрічних вимог між підприємством і ТОВ «АгроШляхБуд» за виконані роботи	63	36	58 000
Погашення заборгованості векселем, виданим ТОВ «АгроТехЛайн»	63	62	120 000
Оплата рахунку за електроенергію за допомогою інкасового доручення банку	63	311	84 600

Проведення інвентаризації розрахунків є ключовим елементом системи контролю та забезпечення достовірності інформації про дебіторську й кредиторську заборгованість підприємства. Для підприємства ця процедура має особливе значення, оскільки саме через розрахункові операції формується значна частина зобов'язань, що впливають на ліквідність, фінансову стійкість

та коректність відображення зобов'язань у фінансовій звітності. Хоча мета інвентаризації дебіторської та кредиторської заборгованості різниться, обидві сторони підпорядковуються принципу обачності, який вимагає уникати заниження суми кредиторської заборгованості та завищення дебіторської.

Процедури інвентаризації визначені Інструкцією № 69, яка регламентує порядок її проведення, проте практичне виконання цієї роботи повинно враховувати також вимоги національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку, методичних рекомендацій і Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність». Це дозволяє забезпечити відповідність даних принципам повноти, достовірності та своєчасності.

Одним із важливих етапів інвентаризації є підготовка виписок про стан заборгованості, які підприємство-кредитор надсилає своїм дебіторам. Однак на практиці формування великої кількості таких документів і їх подальший аналіз потребують значних трудових витрат, які не завжди є пропорційними інформаційному ефекту. У цьому контексті доцільним є застосування підходу суттєвості: першочергову увагу слід приділяти інвентаризації значних сум заборгованості, що впливають на фінансовий стан підприємства.

Документальне оформлення інвентаризації розрахунків здійснюється за визначеними формами, перелік яких наведено в табл. 2.8. Документи, зазначені в таблиці, забезпечують повноту та достовірність інвентаризації розрахунків і дозволяють систематизувати інформацію щодо стану дебіторської та кредиторської заборгованості. Їх використання гарантує не лише перевірку залишків, а й встановлення сум, що підлягають уточненню, узгодженню або списанню. Важливою складовою цього процесу є своєчасне реагування на отримані виписки та акти звірки, оскільки невідповідності можуть впливати на реальність показників фінансової звітності підприємства.

Для підприємства результати інвентаризації мають важливе значення у контексті підтвердження правильності відображення операцій за рахунком 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками», уточнення реального розміру кредиторської заборгованості та забезпечення її належного контролю.

Своєчасне виявлення розбіжностей між даними підприємства й контрагентів мінімізує ризики фінансових помилок, сприяє ефективному управлінню ліквідністю та дозволяє уникати необґрунтованих фінансових втрат.

Таблиця 2.8

Документи, що складаються під час інвентаризації розрахунків

Код форми документа	Назва документа	Призначення та примітки
—	Виписка про стан/наявність дебіторської заборгованості	Підприємство-кредитор надсилає дебітору. Дебітор підтверджує або заперечує суму протягом 10 днів. Є підставою для формування акта інвентаризації.
—	Акт звірки розрахунків	Фіксує взаємні розрахунки обох сторін. Може використовуватися як альтернатива виписці. Підтверджує або спростовує залишки заборгованості.
№ інв-17	Акт інвентаризації розрахунків з покупцями, постачальниками та іншими дебіторами і кредиторами	Узагальнений документ, що містить інформацію про узгоджену та неузгоджену заборгованість, а також суми, за якими минув строк позовної давності.
Додаток до форми № інв-17	Довідка до акта інвентаризації розрахунків	Містить перелік сум із пропущеним строком позовної давності та дані про відповідальних осіб. Служить основою для прийняття рішень щодо списання чи стягнення.

Узагальнюючи результати опрацювання синтетичного та аналітичного обліку розрахунків на підприємстві, можна зробити висновок, що правильне і своєчасне відображення господарських операцій, пов'язаних з виникненням і погашенням кредиторської заборгованості, формує надійну інформаційну базу для підготовки фінансової звітності, проведення внутрішнього контролю та аналізу. Це забезпечує прозорість фінансових потоків, дає можливість об'єктивно оцінювати стан зобов'язань і підвищує загальний рівень управління фінансовими ресурсами підприємства.

На підставі проведеного дослідження організації синтетичного та аналітичного обліку розрахунків з постачальниками та підрядниками на підприємстві встановлено, що підприємство забезпечує базову правильність відображення господарських операцій, однак система контролю потребує

модернізації з огляду на зростання обсягів операційної діяльності та підвищення вимог до своєчасності виконання зобов'язань. Для посилення надійності розрахунків та мінімізації ризиків виникнення простроченої кредиторської заборгованості доцільним є впровадження комплексної моделі контролю, яка передбачає одночасне застосування організаційних, документальних та цифрових інструментів.

Рекомендується запровадити механізм попереджувального контролю, що передбачає автоматичне відстеження строків виконання зобов'язань, формування сигналів про наближення дат оплати та виявлення розбіжностей між даними первинних документів і обліковими регістрами. Такий підхід дозволить забезпечити своєчасність розрахунків та зменшити ризики застосування штрафних санкцій з боку постачальників. Додатково запропоновано формувати реєстр ризиків контрагентів, у якому здійснюватиметься оцінювання постачальників за рівнем фінансової надійності, дисципліною розрахунків та критичністю їхньої продукції чи послуг для технологічного процесу. Застосування цього інструменту сприятиме диверсифікації господарських зв'язків та зниженню залежності від окремих контрагентів.

Практична реалізація зазначених заходів може бути забезпечена за допомогою системи показників контролю, структурованих відповідно до потреб підприємства.

З метою систематизації запропонованих елементів удосконалення контролю сформовано узагальнюючу табл. 2.9.

Запропонована модель удосконалення контролю забезпечує підвищення якості управління кредиторською заборгованістю та сприяє зниженню операційних ризиків підприємства. Її впровадження є економічно доцільним та узгоджується із сучасними вимогами регламентування обліку й фінансової звітності. При систематичному застосуванні зазначені заходи формують передумови для покращення фінансового результату, зміцнення ділової репутації підприємства та підвищення його стійкості на ринку.

**Запропоновані напрями удосконалення контролю за розрахунками з
постачальниками та підрядниками**

Напрямок удосконалення	Характеристика заходу	Очікуваний ефект для підприємства
Попереджувальний контроль строків оплати	Автоматичне формування сповіщень про наближення кінцевих строків розрахунків; контроль прострочених сум у режимі реального часу	Підвищення платіжної дисципліни, зниження ризику штрафних санкцій, своєчасність виконання зобов'язань
Реєстр ризиків постачальників	Оцінювання контрагентів за надійністю, регулярністю виконання договорів, фінансовим станом та критичністю поставок	Зниження залежності від ненадійних постачальників; оптимізація договірної політики
Цифровізація аналітичного обліку	Ведення аналітики за валютою розрахунків, сегментами діяльності, видами поставок; автоматичне зіставлення документів	Зростання точності обліку, мінімізація людських помилок, підвищення прозорості розрахунків
Щоквартальна звірка з ключовими контрагентами	Проведення звірок навіть за відсутності інвентаризації; фіксація результатів у формах актів звірення	Своєчасне виявлення розбіжностей, запобігання накопиченню спірних сум
Контроль пов'язаних сторін	Застосування методів оцінки операцій зі спорідненими суб'єктами (неконтрольована ціна, перепродаж, «витрати плюс»)	Запобігання ризикам трансфертного ціноутворення, забезпечення коректного формування витрат і податкового кредиту
Внутрішній аудит кредиторської заборгованості	Періодичний аналіз причин виникнення, строків погашення, частки простроченого боргу; аудит первинних документів	Підвищення рівня фінансової безпеки, контроль за точністю облікових даних

Кредиторська заборгованість є невід'ємним елементом господарської діяльності підприємства та має чітко регламентоване відображення у фінансовій звітності. Її інформаційна роль полягає в тому, що вона формує уявлення про рівень боргового навантаження, стан розрахункової дисципліни та ліквідність підприємства, а також впливає на оцінку фінансової стійкості. Згідно з НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» баланс (звіт про фінансовий стан) відображає активи, зобов'язання і власний капітал на конкретну дату, забезпечуючи тим самим користувачам повну та об'єктивну

інформацію про фінансовий стан підприємства.

У структурі пасиву балансу кредиторська заборгованість посідає місце у розділі III «Поточні зобов'язання та забезпечення». Рядок 1615 «Поточна кредиторська заборгованість за товари, роботи, послуги» акумулює дані про заборгованість перед постачальниками та підрядниками за отримані матеріальні цінності й прийняті роботи чи послуги. Саме ця стаття є ключовою для оцінки залежності підприємства від поточних кредиторів, швидкості обігу ресурсів та стану договірної дисципліни.

Для показників руху коштів кредиторська заборгованість відображається у Звіті про рух грошових коштів, де у відповідному рядку демонструється сума фактичних витрат на оплату товарів, робіт і послуг. Це дозволяє оцінити реальний обсяг грошових потоків, пов'язаних із фінансуванням операційної діяльності, та визначити швидкість їх обороту.

Загалом фінансова звітність виконує роль об'єктивного інструмента оцінки фінансово-майнового стану підприємства та є базою для прийняття економічно обґрунтованих рішень.

Оскільки кредиторська заборгованість безпосередньо впливає на ліквідність, фінансову стійкість та рентабельність, важливим є не лише правильне її відображення у звітності, але й аналітичне опрацювання її структури, динаміки та причин виникнення.

2.3. Податкові аспекти обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями

Податковий статус підприємства визначає особливості відображення кредиторської заборгованості в обліку та фінансовій звітності, що безпосередньо впливає на порядок формування податкового кредиту, об'єкта оподаткування податком на прибуток та розрахунки з бюджетом. За даними офіційних реєстрів, підприємство перебуває на обліку в органах Державної

податкової служби України, не має статусу неприбуткової організації та є повноправним платником податку на додану вартість.

Дійсний статус платника ПДВ підтверджений внесенням підприємства до Реєстру платників ПДВ. Це означає, що всі товарні операції, пов'язані з придбанням матеріальних цінностей та послуг, підлягають оподаткуванню ПДВ відповідно до вимог Податкового кодексу України, а кредиторська заборгованість за такими операціями формує податковий кредит підприємства.

Підприємство відсутнє у Реєстрі неприбуткових установ та організацій, що підтверджує загальний режим оподаткування та обов'язок здійснювати повний комплекс податкових розрахунків, включаючи податок на прибуток, ПДВ, єдиний соціальний внесок, податки із заробітної плати тощо. Підприємство взяте на облік у Миргородській Державній податковій інспекції з 20–25 січня 2012 року, а також у Реєстрі платників єдиного внеску.

У період воєнного стану ДПС України обмежила доступ до значної частини публічних електронних реєстрів, що ускладнює оперативний моніторинг інформації щодо податкового боргу та контрагентів. Водночас доступними залишаються дані Реєстру платників ПДВ, Реєстру платників єдиного податку та Реєстру неприбуткових установ. Інформація щодо податкового боргу тимчасово не оприлюднюється, а отже, у разі необхідності її отримання підприємству рекомендовано здійснювати прямий запит до контрагента або ДПС.

Наявність статусу платника ПДВ та перебування на загальній системі зобов'язує підприємство застосовувати норми Податкового кодексу України при відображенні кредиторської заборгованості, зокрема щодо:

- визначення дати виникнення податкового кредиту;
- правил формування первісної вартості товарів з урахуванням ПДВ;
- оподаткування операцій з авансами;
- визнання витрат у бухгалтерському та податковому обліку;
- коригування фінансового результату до оподаткування за правилами

ПКУ;

– застосування податкових різниць (у разі перевищення доходу понад 40 млн грн).

Таким чином, податковий статус підприємства формує нормативну основу для ведення обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями та визначає механізми податкового контролю, що забезпечує відповідність облікових даних вимогам чинного законодавства.

Податкові аспекти обліку кредиторської заборгованості за товарними операціями мають ключове значення для формування фінансових результатів і податкових зобов'язань підприємства. Статус підприємства як платника ПДВ, а також його перебування на загальній системі оподаткування визначають необхідність дотримання всіх вимог Податкового кодексу України щодо нарахування податкового кредиту, відображення витрат, списання заборгованості та ведення відповідної податкової звітності.

У процесі розрахунків із постачальниками та підрядниками підприємство формує податковий кредит з ПДВ на підставі зареєстрованих у Єдиному реєстрі податкових накладних документів, а відображення податкових операцій здійснюється на субрахунку 641 «Розрахунки за податками». Інформаційна база податкового обліку включає первинні документи, реєстри податкових операцій і відповідні форми податкової звітності, що представлено в табл. 2.10.

Таблиця 2.10

Складові інформаційної бази податкового обліку підприємства

Первинні документи	Реєстри податкового обліку	Податкова звітність
Податкові накладні, видаткові накладні, акти виконаних робіт, договори, рахунки, транспортні накладні, акти звірки	Реєстр податкових накладних, реєстр розрахунків коригування, внутрішні журнали обліку ПДВ, реєстри обліку зобов'язань	Податкова декларація з ПДВ, декларація з податку на прибуток, звітність за ЄСВ та ПДФО, додатки до декларацій

Зобов'язання визнаються у обліку підприємства за умови, що їх оцінка може бути достовірно визначена і існує ймовірність вибуття економічних вигод у майбутньому. Якщо раніше визнане зобов'язання не підлягає погашенню

(наприклад, після закінчення строку позовної давності), його списують на доходи підприємства. Податкові особливості таких операцій наведено у табл. 2.11.

Таблиця 2.11

Кредиторська заборгованість: податкові особливості

Податковий аспект	Фінансовий результат	Податок на прибуток
Списання кредиторської заборгованості	Включається до доходу підприємства	Коригування фінрезультату не передбачено, відображається у рядку 2 декларації

На субрахунку 717 «Дохід від списання кредиторської заборгованості» підприємства узагальнює інформацію щодо заборгованостей, які підлягають списанню після завершення строку позовної давності або у випадку визнання боргу безнадійним.

Для податкових цілей безнадійною вважається заборгованість, щодо якої стягнення стало неможливим через форс-мажорні обставини, підтверджені сертифікатом Торгово-промислової палати України.

Особливості ПДВ-наслідків таких операцій наведено у табл. 2.12.

Таблиця 2.12

ПДВ-наслідки списання заборгованостей

Облік у постачальника	ПДВ-наслідки	Облік у покупця (підприємства)	ПДВ-наслідки
Дт 36 Кт 70 – дохід; Дт 70 Кт 641 – ПДВ	ПЗ не коригуються, поставка відбулась	Дт 23, 92, 22, 28 Кт 63 – витрати; Дт 641 Кт 63 – ПК	ПК зберігається при наявності ПН і господарській діяльності
Дт 311 Кт 681 – оплата; Дт 643 Кт 641 – ПДВ	ПЗ підлягають коригуванню, операція набуває ознак фіндопомоги	Дт 371 Кт 311 – аванс; Дт 641 Кт 644 – ПДВ	ПК відсутній, операція «перетворюється» на фіндопомогу

Виникнення податкового кредиту з ПДВ для підприємства залежить від умов оплати:

– за передоплатою датою виникнення податкового кредиту є дата

реєстрації податкової накладної постачальником;

– за післяоплатою датою виникнення податкового кредиту є дата отримання товарів/послуг, підтверджена податковою накладною.

Для підприємства, яке здійснює діяльність у сфері рослинництва та оптової торгівлі продукцією, своєчасне формування податкового кредиту є критично важливим з огляду на значні обсяги витрат та необхідність контролю грошових потоків.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ КРЕДИТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНOSTІ ЗА ТОВАРНИМИ ОПЕРАЦІЯМИ

3.1. Фінансово-економічний стан суб'єкта господарювання

Аналіз фінансово-економічного стану підприємства є ключовим елементом оцінювання результатів його діяльності, стабільності та здатності забезпечувати безперервність операційного циклу. Такий аналіз дає змогу встановити, наскільки ефективно суб'єкт господарювання формує та використовує свої ресурси, виконує фінансові зобов'язання, підтримує ліквідність, платоспроможність і рентабельність. Комплексне дослідження фінансових показників дозволяє виявити як сильні сторони підприємства, так і потенційні ризики, що потребують управлінського реагування.

Метою проведення аналізу є об'єктивна оцінка фінансового стану підприємства на основі системи показників, що характеризують структуру активів і капіталу, динаміку доходів і витрат, рівень фінансової стійкості, ділову активність та прибутковість. Досягнення цієї мети передбачає виконання низки завдань: дослідити склад і рух майна підприємства; оцінити стан зобов'язань і джерел фінансування; визначити платоспроможність та ліквідність; проаналізувати ефективність використання ресурсів; встановити тенденції зміни ключових показників у динаміці.

У процесі аналізу застосовуються такі методи, як горизонтальний і вертикальний аналіз фінансової звітності, коефіцієнтний аналіз, порівняльний аналіз, а також методи узагальнення та економічної інтерпретації результатів. Поєднання цих підходів забезпечує комплексне бачення фінансово-економічного стану підприємства та дозволяє сформулювати ґрунтовні висновки.

Проведення такого аналізу є необхідним для прийняття обґрунтованих управлінських рішень, визначення стратегічних пріоритетів і розроблення заходів щодо підвищення фінансової стійкості підприємства. Отримані

результати слугують базою для подальшого планування, прогнозування та оптимізації господарської діяльності.

Для визначення тенденцій розвитку підприємства важливо проаналізувати структуру та динаміку його доходів у розрізі останніх років. Дослідження доходної бази дає змогу встановити основні джерела формування фінансових результатів, оцінити зміни в обсягах та структурі виручки, визначити чинники, що впливають на її зростання або скорочення. Особливу увагу приділено порівнянню показників за 2022–2024 рр., що дозволяє відстежити реакцію підприємства на зміни ринкових умов, ресурсної бази та операційної активності.

У табл. 3.1 узагальнено основні показники доходів підприємства за аналізований період, що створює основу для подальших аналітичних висновків щодо ефективності функціонування підприємства.

Таблиця 3.1

Структура і динаміка доходів підприємства за 2022 - 2024 рр.

Види доходів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення 2024 р. (+,-) до 2022 р.	
	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	сума, тис. грн	питома вага, %	абсо- лютне, тис. грн	відносне, %
Чистий дохід від основної операційної діяльності	9960,6	100	9160,7	98,9	9424,6	96,7	-536	-5,4
Дохід від інвестиційної діяльності	-	-	-	-	200,1	2,1	+200,1	X
Дохід з податку на прибуток	-	-	97,7	1,1	124,2	1,3	+124,2	X
Усього	9960,6	100	9258,4	100	9748,9	100	-211,7	-2,1

Дані таблиці свідчать, що впродовж 2022–2024 рр. підприємство зберігало високу залежність від основної операційної діяльності як ключового джерела доходів. У 2022 р. чистий дохід становив 9960,6 тис. грн (100 % структури), тоді як у 2024 р. зменшився до 9424,6 тис. грн зі зниженням питомої ваги до 96,7 %. У абсолютному вимірі це скорочення сягає 536 тис.

грн, або 5,4 %, що свідчить про певне зниження інтенсивності операційної активності підприємства.

У 2023–2024 рр. з’явилися додаткові джерела доходів, не характерні для попереднього періоду. Зокрема, у 2024 р. підприємство отримало 200,1 тис. грн доходу від інвестиційної діяльності (2,1 % загального обсягу), що може бути наслідком тимчасового розміщення вільних коштів, участі в інвестиційних проєктах або реалізації фінансових інструментів. Це свідчить про певну диверсифікацію джерел формування доходів.

Дохід з податку на прибуток у 2023 р. становив 97,7 тис. грн (1,1 %), а у 2024 р. зріс до 124,2 тис. грн (1,3 %). Зростання на 124,2 тис. грн у порівнянні з 2022 р. пояснюється відображенням у звітності відстрочених податкових активів або коригуванням податкових різниць відповідно до вимог податкового законодавства.

У цілому сукупний дохід підприємства у 2024 р. становив 9748,9 тис. грн, що на 211,7 тис. грн (2,1 %) менше, ніж у 2022 р. Незважаючи на загальне зниження, структура доходів стала більш диверсифікованою, що знижує ризики залежності від єдиного виду діяльності.

Таким чином, аналіз доходів показує помірне скорочення виручки від основної діяльності, одночасно з появою нових джерел формування доходів, що може розглядатися як позитивна тенденція у напрямі підвищення фінансової гнучкості підприємства в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

Для комплексної оцінки фінансово-економічного стану підприємства важливо проаналізувати не лише динаміку доходів, а й структуру витрат, оскільки саме їх співвідношення визначає рівень прибутковості та ефективність господарської діяльності. У 2022–2024 рр. витрати підприємства формувалися під впливом як виробничих, так і загальногосподарських чинників, включаючи зміни обсягів операційної діяльності, структури ресурсів, тарифів, податкових зобов’язань та умов постачання.

Аналіз витрат дає змогу встановити ключові тенденції у використанні матеріальних, трудових та фінансових ресурсів, визначити рівень собівартості,

частку адміністративних та збутових витрат, а також оцінити ефективність системи управління витратами. Динаміка відрахувань до бюджету та державних фондів додатково характеризує податкове навантаження і фінансову дисципліну підприємства.

Для детальної оцінки зміни структури витрат за досліджуваний період розглянемо показники, наведені у табл. 3.2, які дозволяють простежити їхню абсолютну та відносну динаміку, визначити найвагоміші статті та їхній вплив на формування фінансових результатів.

Таблиця 3.2

**Динаміка та структура витрат і відрахувань підприємства за 2022 - 2024
рр.**

Види витрат і відрахувань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн.	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	5987	73,1	6689,5	76,8	8155,1	90,0	+2168,1	+36,2
Інші операційні витрати	5,6	0,1	108,7	1,2	605,5	6,7	+599,9	У 108,1 р.
Інші витрати	2200	26,9	1819,7	20,9	174,3	1,9	-2025,7	-92,1
Втрати з податку на прибуток	-	-	97,7	1,1	124,2	1,4	+124,2	X
Усього витрат	8192,6	100	8715,6	100	9059,1	100	+866,5	+10,6

Дослідження структури витрат підприємства у 2022–2024 рр. свідчить про істотні трансформації у напрямках використання ресурсів, що прямо вплинули на фінансові результати. Найбільш значущою статтею витрат залишається собівартість реалізованої продукції, частка якої зросла з 73,1 % у 2022 р. до 90,0 % у 2024 р. Абсолютне збільшення на 2168,1 тис. грн (+36,2 %) засвідчує суттєве підвищення виробничих витрат, що може бути пов'язано зі

зростанням вартості матеріальних ресурсів, логістичних послуг або збільшенням обсягів реалізації.

Інші операційні витрати продемонстрували різке зростання - з 5,6 тис. грн у 2022 р. до 605,5 тис. грн у 2024 р., тобто збільшилися у 108,1 раза. Такий стрибок може свідчити про появу нових операційних ризиків, збільшення витрат на обслуговування господарських процесів або списання певних активів, що не брали участі у виробничому процесі.

Різко скоротилися втрати від інвестиційної діяльності: з 2200 тис. грн у 2022 р. до 174,3 тис. грн у 2024 р. (-92,1 %). Це вказує на підвищення ефективності управління інвестиційними операціями або завершення збиткових проєктів. Водночас у витратах з'явилася стаття втрат з податку на прибуток (97,7 тис. грн у 2023 р. та 124,2 тис. грн у 2024 р.), що узгоджується зі збільшенням податкового навантаження та відображає фінансові результати звітних періодів.

У підсумку загальна сума фінансових витрат зросла на 866,5 тис. грн (+10,6 %). Структурні зміни вказують на переорієнтацію витрат у бік операційної діяльності та зниження інвестиційних втрат, що характеризує підприємство як таке, що активізує основну діяльність і поступово мінімізує неефективні напрямки використання фінансових ресурсів.

Оцінка витратної структури підприємства доцільно доповнюється аналізом динаміки майнового потенціалу, оскільки саме активи формують ресурсну базу для здійснення операційної та інвестиційної діяльності. Дослідження складу та структури майна дозволяє визначити, наскільки ефективно підприємство нарощує виробничі ресурси, забезпечує їхнє оновлення та підтримує оптимальний баланс між оборотними й необоротними активами. Такий аналіз також дає змогу відстежити зміни у капіталомісткості, ліквідності та інвестиційній здатності суб'єкта господарювання в динаміці.

Для всебічної характеристики ресурсного забезпечення підприємства розглянемо структуру та динаміку його майна за 2022–2024 рр., представлену в табл. 3.3.

Таблиця 3.3

**Динаміка та структура майна підприємства
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види активів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Майно – всього	10927,9	100	11627,2	100	14677,7	100	+3749,8	+34,3
1. Необоротні активи	3863	35,3	6209,2	53,4	6733,8	45,9	+2870,8	+74,3
1.1. Основні засоби	3863	35,3	6209,2	53,4	6717,7	45,8	+2854,7	+73,9
2. Оборотні активи	7064,9	64,7	5418	46,6	7943,9	54,1	+879	+12,4
2.1. Запаси	3120	28,6	2123,3	18,3	4641	31,6	+1521	+48,8
2.1.1. Виробничі запаси	370	3,4	1263,3	10,9	1193,	8,1	+823	У 3,2 р.
2.1.2. Готова продукція та товари	2750	25,2	860	7,4	3448	23,5	+698	+25,4
2.2. Поточні біологічні активи	1480,3	13,5	1752,5	15,1	329,5	2,2	-1150,8	-77,7
2.3. Поточна дебіторська заборгованість	2464,6	22,6	596,3	5,1	2961,8	20,2	+497,2	+20,2
2.4. Грошові кошти і поточні фінансові інвестиції	-	-	945,9	8,1	11,6	0,1	+11,6	X

Динаміка майнового потенціалу підприємства у 2022–2024 рр. свідчить про суттєве розширення ресурсної бази підприємства. Загальна вартість майна за аналізований період зросла з 10 927,9 тис. грн до 14 677,7 тис. грн, тобто на 34,3 %. Така тенденція характеризує підприємство як таке, що активно розвивається та нарощує виробничі й оборотні ресурси.

Найбільше зростання відбулося за рахунок необоротних активів, вартість яких збільшилася на 74,3 % (з 3 863,0 тис. грн у 2022 р. до 6 733,8 тис. грн у 2024 р.). Основні засоби залишаються ключовим елементом необоротних

активів, забезпечуючи підтримку виробничих потужностей. Підвищення їхньої частки у структурі майна у 2023 р. до 53,4 % вказує на активні інвестиції підприємства в оновлення техніки та обладнання, хоча у 2024 р. частка знизилася до 45,8 % через випереджальне зростання оборотних ресурсів.

Структура оборотних активів демонструє неоднорідні зміни. Їх загальний обсяг зріс на 12,4 %, проте частка у майні підприємства коливалася: від 64,7 % у 2022 р. до 46,6 % у 2023 р. і 54,1 % у 2024 р. Найпомітнішим є збільшення запасів на 48,8 %, що може свідчити про формування підприємством оптимальної виробничої та товарної політики. Водночас відбулося значне скорочення поточних біологічних активів на 77,7 %, що пояснюється зміною виробничої структури або тимчасовим зниженням обсягів біологічних трансформацій.

Ключовим позитивним фактором є зростання поточної дебіторської заборгованості на 497,2 тис. грн (+20,2 %), що одночасно може відображати як збільшення обсягів реалізації, так і певне погіршення платіжної дисципліни контрагентів. Обсяг грошових коштів суттєво зменшився у 2024 р., однак це може бути наслідком активної інвестиційної діяльності.

У підсумку структура активів підприємства свідчить про збільшення масштабу діяльності підприємства, інвестування у матеріально-технічну базу та збереження достатнього рівня оборотного капіталу, необхідного для забезпечення безперервного операційного циклу.

Для оцінювання рівня фінансової стійкості підприємства важливим є аналіз джерел формування капіталу, які забезпечують фінансування активів та визначають можливості розвитку суб'єкта господарювання у коротко- й довгостроковій перспективі. Структура власного та залученого капіталу відображає здатність підприємства підтримувати ліквідність, контролювати боргове навантаження та формувати оптимальний баланс між ризиком і прибутковістю. Оскільки зміни в обсягах і співвідношенні джерел фінансування безпосередньо впливають на фінансові результати, доцільним є дослідити динаміку основних статей капіталу підприємства за 2022–2024 рр.

З метою поглибленого аналізу структури зобов'язань і власного капіталу, а також визначення тенденцій у фінансовому забезпеченні діяльності підприємства, наведемо узагальнені показники у табл. 3.4

Таблиця 3.4

**Динаміка та структура джерел формування капіталу
підприємства за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види пасивів	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Капітал – всього	10927,9	100	11627,2	100	14677,7	100	+3749,8	+34,3
1. Власний капітал	7390,7	67,6	7835,9	67,4	8401,5	57,2	+1010,8	+13,7
1.1. Зареєстрований (пайовий) капітал	2	0,0	2	0,0	2	0,0	X	X
1.2. Нерозподілений прибуток	7388,7	67,6	7833,9	67,4	8399,5	57,2	+1010,8	+13,7
2. Зобов'язання і забезпечення	3537,2	32,4	3791,3	32,6	6276,2	42,8	+2739	+77,4
2.1. Поточні зобов'язання і забезпечення	3537,2	32,4	3791,3	32,6	6276,2	42,8	+2739	+77,4
2.1.1. Поточна кредиторська заборгованість	2177,2	19,9	1478,1	12,7	2537,3	17,3	+360,1	+16,5

Дані таблиці свідчать, що загальний обсяг капіталу підприємства у 2022–2024 рр. демонстрував стійку тенденцію до зростання: з 10 927,9 тис. грн у 2022 р. до 14 677,7 тис. грн у 2024 р., що відповідає приросту на 3749,8 тис. грн (+34,3%). Така позитивна динаміка відображає нарощення виробничого потенціалу та підсилення фінансових можливостей підприємства.

Власний капітал у структурі пасивів залишається домінуючим джерелом фінансування, хоча його частка за аналізований період зменшилася з 67,6% у 2022 р. до 57,2% у 2024 р. Попри зниження питомої ваги, у абсолютному вимірі власний капітал зріс на 1010,8 тис. грн (+13,7%), що обумовлено збільшенням нерозподіленого прибутку підприємства. Сталість зареєстрованого капіталу

свідчить про відсутність змін у корпоративній структурі.

Суттєві трансформації відбулися у зобов'язаннях. Їх обсяг зріс з 3537,2 тис. грн до 6276,2 тис. грн, тобто на 2739 тис. грн (+77,4%), а частка у структурі пасивів збільшилася до 42,8%. Така динаміка свідчить про активніше використання позикових джерел фінансування, що може вказувати як на розширення операційної діяльності, так і на підвищення потреби в оборотному капіталі.

Поточна кредиторська заборгованість також зазнала істотних змін: її обсяг підвищився на 360,1 тис. грн (+16,5%), хоча коливання питомої ваги мали нерівномірний характер. Зростання кредиторської заборгованості вказує на збільшення обсягу товарних операцій та можливе використання відстрочення платежів як інструменту фінансування обігових активів.

Загалом зміни у структурі капіталу характеризують модель фінансування підприємства як помірно ризикову: із зростанням активів воно дедалі більше покладається на поточні зобов'язання, водночас продовжуючи формувати основну частину ресурсної бази за рахунок власного капіталу. Така ситуація свідчить про потенціал розвитку, але потребує контролю за борговим навантаженням.

Ефективна оцінка фінансової стійкості підприємства потребує аналізу його здатності своєчасно виконувати зобов'язання перед контрагентами, бюджетом та іншими кредиторами. Саме тому ключовими індикаторами фінансової безпеки виступають коефіцієнти ліквідності та платоспроможності, які відображають співвідношення оборотних активів і поточних зобов'язань, рівень маневреності ресурсів, структуру короткострокових джерел фінансування та їх вплив на стабільність діяльності.

Для підприємства оцінювання ліквідності є особливо важливим, оскільки підприємство активно використовує товарні кредити, має значний обсяг поточних розрахунків та потребує забезпечення безперервності операційного циклу. Розрахунок показників ліквідності дає можливість визначити запас фінансової міцності, виявити тенденції зміни оборотних ресурсів та

сформувати висновки щодо можливих ризиків неплатоспроможності.

У табл. 3.5 наведено основні коефіцієнти ліквідності та платоспроможності підприємства за 2022–2024 рр., що дозволяє оцінити здатність підприємства погашати свої короткострокові зобов'язання як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі.

Таблиця 3.5

**Показники оцінки ліквідності та платоспроможності
підприємства» за 2022 - 2024 рр.**

Показники	Норматив- не значення	Роки			Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.
		2022	2023	2024	
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	>0,2	0,000	0,249	0,002	+0,002
Проміжний коефіцієнт покриття	>0,7	0,697	0,407	0,474	-0,223
Загальний коефіцієнт покриття	≥1,5	1,997	1,429	1,266	-0,732
Коефіцієнт платоспроможності	≥0,1	0,000	0,249	0,002	+0,002
Коефіцієнт критичної ліквідності	≥0,8	1,474	0,634	1,023	-0,451

Дані таблиці 3.5 свідчать про неоднорідну динаміку ліквідності та платоспроможності підприємства у 2022–2024 рр. Коефіцієнт абсолютної ліквідності у 2022 та 2024 роках практично нульовий, що свідчить про відсутність у підприємства достатнього обсягу миттєво ліквідних активів для негайного погашення поточних зобов'язань. Незважаючи на тимчасове зростання цього показника у 2023 р. до рівня 0,249, значення 2024 р. знову вказує на критично низьку забезпеченість грошовими коштами у короткостроковій перспективі.

Проміжний коефіцієнт покриття протягом досліджуваного періоду не досягає нормативного значення >0,7, що свідчить про недостатній обсяг швидколіквідних активів. Порівняно з 2022 р. показник у 2024 р. знизився на 0,223, що вказує на певне ускладнення структури поточних активів і збільшення залежності підприємства від повного обороту запасів.

Загальний коефіцієнт покриття має тенденцію до зниження: з 1,997 у 2022 р. до 1,266 у 2024 р., що є нижче за рекомендоване значення ($\geq 1,5$). Це свідчить про скорочення резерву фінансової стійкості та підвищення ризику недостатності оборотних активів для повного покриття короткострокових зобов'язань.

Коефіцієнт платоспроможності, як і абсолютної ліквідності, у 2022 та 2024 роках становить фактично нуль, що характеризує низьку спроможність підприємства виконувати поточні зобов'язання без залучення оборотного капіталу. Лише у 2023 р. він досяг рівня 0,249, але у 2024 р. знову повернувся до критичного мінімуму.

Коефіцієнт критичної ліквідності демонструє коливання: у 2022 р. він становив 1,474, що вище нормативу ($\geq 0,8$), однак у 2023 р. знизився більш ніж удвічі - до 0,634, що свідчить про тимчасове зниження можливості підприємства швидко мобілізувати ресурси. У 2024 р. значення показника покращилось до 1,023, проте залишається нижчим, ніж у базовому 2022 р.

Узагальнюючи, слід зазначити, що показники ліквідності підприємства загалом мають нестійку динаміку, а деякі з них є нижчими від нормативних значень. Це вказує на потребу підприємства у покращенні структури оборотних активів, оптимізації запасів і посиленні контролю за дебіторською та кредиторською заборгованістю.

Для комплексної оцінки фінансової стійкості підприємства необхідно дослідити структуру джерел формування капіталу та визначити ступінь залежності підприємства від власних і позикових ресурсів. Аналіз зміни питомої ваги власного капіталу, довгострокових і поточних зобов'язань дає змогу встановити тенденції у фінансовій незалежності, рівень ризикованості діяльності та здатність підприємства протистояти зовнішнім фінансовим викликам.

Особливу увагу приділено співвідношенню власних і позикових коштів, адже це співвідношення визначає рівень автономії підприємства, можливості його самофінансування та стійкість до коливань ринкової кон'юнктури.

Структура капіталу також відображає ефективність управління активами і політику фінансування операційного циклу.

У табл. 3.6 наведено ключові показники структури джерел формування капіталу підприємства за 2022–2024 рр., що дозволяють оцінити динаміку фінансової самостійності та залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування.

Таблиця 3.6

**Показники структури джерел формування капіталу
підприємства за 2022 - 2024 рр.**

Показники	Нормативне значення	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення (+; -) 2024 р. до 2022 р.
Коефіцієнт автономії	>0,5	0,676	0,674	0,572	-0,104
Коефіцієнт концентрації позикового капіталу	<0,5	0,324	0,326	0,428	+0,104
Коефіцієнт фінансового ризику	<1	0,479	0,484	0,747	+0,268
Коефіцієнт фінансової стабільності	>1	2,089	2,067	1,339	-0,751

Динаміка коефіцієнтів структури капіталу підприємства свідчить про поступове зниження рівня фінансової незалежності підприємства протягом 2022–2024 рр. Коефіцієнт автономії зменшився з 0,676 у 2022 р. до 0,572 у 2024 р., що означає зниження частки власного капіталу у фінансуванні активів на 10,4 відсоткового пункту. Попри те, що показник продовжує перевищувати мінімально допустиме значення, негативна тенденція вказує на підвищення залежності від позикових джерел.

Зростання коефіцієнта концентрації позикового капіталу з 0,324 до 0,428 підтверджує посилення ролі залучених ресурсів у фінансуванні діяльності підприємства. Відповідно, коефіцієнт фінансового ризику збільшився з 0,479 до 0,747, що демонструє зростання навантаження на підприємство з точки зору обслуговування боргових зобов'язань та підвищує чутливість до зовнішніх фінансових коливань.

Паралельно з цим коефіцієнт фінансової стабільності зменшився з 2,089

до 1,339, що свідчить про скорочення переваги власного капіталу над позиковим та зниження запасу фінансової міцності. Незважаючи на збереження рівня показника вище за норматив, темпи скорочення ($-0,751$) вказують на необхідність більш обережної політики управління позиковими ресурсами та оптимізації боргового навантаження.

У цілому, аналіз свідчить про зміщення структури капіталу підприємства в бік збільшення зовнішнього фінансування, що потребує посилення контролю за обсягами залучених коштів, підвищення ефективності їх використання та формування стабільної стратегії управління фінансовими ризиками.

3.2. Аналіз структури та динаміки кредиторської заборгованості за товарними операціями

Аналіз кредиторської заборгованості за товарними операціями є ключовим елементом оцінювання фінансової стійкості та платоспроможності підприємства, оскільки відображає реальний стан розрахунків із постачальниками та підрядниками і визначає можливості безперебійного забезпечення виробничого процесу. Кредиторська заборгованість виступає важливим індикатором фінансової дисципліни, ділової активності та якості управління зобов'язаннями, а її структура й динаміка дають змогу оцінити рівень короткострокових ризиків, ступінь залежності підприємства від зовнішніх контрагентів та можливість маневрування оборотними ресурсами.

Метою аналізу є виявлення тенденцій зміни заборгованості, визначення факторів, що впливають на її величину, та оцінювання її відповідності нормам фінансової безпеки й вимогам чинного законодавства. Завдання аналізу охоплюють: дослідження обсягів та складу кредиторської заборгованості; оцінювання строків її погашення; визначення співвідношення між операційною та іншими видами заборгованості; встановлення причин її зростання чи зменшення; а також оцінювання ефективності внутрішнього контролю та

облікової політики щодо розрахунків із постачальниками.

Методичний інструментарій дослідження включає горизонтальний і вертикальний аналіз, порівняння, коефіцієнтний аналіз, групування за видами зобов'язань, а також оцінювання ротації кредиторської заборгованості в динаміці. Усі ці методи забезпечують комплексне бачення ролі та структури кредиторської заборгованості у системі фінансових рішень підприємства.

Результати аналізу є важливими для внутрішніх користувачів - керівництва, бухгалтерської та фінансової служб - оскільки вони дозволяють підвищити якість управління грошовими потоками, планування закупівель і оптимізації розрахунків. Водночас для зовнішніх користувачів - кредиторів, банків, інвесторів - інформація про динаміку кредиторської заборгованості є індикатором надійності підприємства, рівня його фінансових ризиків та платоспроможності, що впливає на умови співпраці, кредитування чи інвестування.

Таким чином, аналіз структури й динаміки кредиторської заборгованості за товарними операціями є необхідною аналітичною процедурою для забезпечення ефективного управління зобов'язаннями, підтримання стабільної фінансової рівноваги та підвищення стратегічної стійкості підприємства.

Передумовою комплексної оцінки кредиторської заборгованості за товарними операціями є вивчення загальної структури зобов'язань та забезпечень підприємства, оскільки саме їхній розмір, динаміка та співвідношення визначають рівень фінансової гнучкості та операційної стійкості суб'єкта господарювання. Зобов'язання відображають обсяг залучених зовнішніх ресурсів, необхідних для підтримання виробничого циклу, а також формують поточне та майбутнє навантаження на грошові потоки підприємства. Для підприємства важливо оцінити, які саме компоненти кредиторської заборгованості формують основну частку поточних зобов'язань, як змінюється їх структура у динаміці трирічного періоду та які джерела забезпечують виконання господарських зобов'язань.

У цьому контексті доцільним є аналіз зведеної інформації про

зобов'язання та забезпечення підприємства, що дозволяє простежити зміни не лише за абсолютними величинами, але й за питомою вагою окремих компонентів у загальній сумі. Таблиця 3.7 узагальнює відповідні дані за 2022–2024 роки та створює підґрунтя для подальшого дослідження структури кредиторської заборгованості за товарними операціями.

Таблиця 3.7

**Динаміка та структура зобов'язань та забезпечень
за 2022 – 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види зобов'язань	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	сума, тис. грн	у % до суми	суми, тис. грн	у %
1.Поточні зобов'язання, в т.ч. за:	2177,2	100	1478,1	100	2537,3	100	+360,1	+16,5
довгостроковими зобов'язаннями	1579,8	72,6	1053,2	71,3	526,6	20,8	-1053,2	-66,7
товари, роботи, послуги	595	27,2	317,7	21,5	1871,6	73,8	+1279,6	У 3,2 р.
розрахунками з бюджетом	-	-	99,1	6,7	128,9	5,1	+128,9	X
розрахунками з оплати праці	5,4	0,2	8,1	0,5	10,2	0,4	+4,8	+88,9
Всього:	2177,2	100	1478,1	100	2537,3	100	+360,1	+16,5

Аналіз структури поточних зобов'язань підприємства свідчить про суттєві трансформації їх складу у 2022–2024 роках. Загальна сума поточних зобов'язань зросла на 360,1 тис. грн, або на 16,5 %, що вказує на збільшення зовнішнього фінансового навантаження на підприємство. Одночасно відбулося істотне скорочення заборгованості за довгостроковими зобов'язаннями, яка зменшилася на 1053,2 тис. грн (–66,7 %). Це свідчить про повернення або реструктуризацію довгострокових фінансових зобов'язань та перехід підприємства до фінансування діяльності переважно за рахунок короткотермінових джерел.

Найбільш помітною є зміна кредиторської заборгованості за товари, роботи і послуги: її обсяг збільшився у 3,2 раза (+1279,6 тис. грн), а питома вага

в структурі поточних зобов'язань піднялася з 27,2 % у 2022 році до 73,8 % у 2024 році. Така динаміка свідчить про інтенсивніше використання комерційного кредиту, розширення обсягів закупівель або перенесення частини платежів на більш пізні строки. Це може підвищувати операційний ризик у разі несвоєчасного виконання зобов'язань, але одночасно забезпечує підприємству додаткову гнучкість у фінансуванні оборотного капіталу.

Зобов'язання перед бюджетом у 2024 році збільшилися до 128,9 тис. грн та з'явилися вперше у 2023 році, що може бути наслідком змін у податкових нарахуваннях або перенесення термінів платежів. Заборгованість з оплати праці залишається несуттєвою у загальній структурі (0,2–0,5 %), хоча і демонструє приріст на 88,9 %, що є ознакою збільшення фонду оплати праці чи відтермінування розрахунків у межах допустимих термінів.

У цілому структура поточних зобов'язань зазнала радикального переформатування: від домінування довгострокових зобов'язань у 2022–2023 роках підприємство перейшло до високої залежності від операційної кредиторської заборгованості. Це підвищує значення управління розрахунками з постачальниками та посилює актуальність контролю за ліквідністю.

Аналіз дебіторської заборгованості є важливим етапом оцінювання фінансового стану підприємства, оскільки саме її рівень та структура визначають реальну оборотність активів, швидкість повернення вкладених коштів і якість управління розрахунками з покупцями та іншими боржниками. Дебіторська заборгованість відображає не лише обсяг відстрочених платежів, а й кредитну політику підприємства, стан розрахунково-платіжної дисципліни та ризику неповернення коштів.

У період 2022–2024 рр. на підприємстві відбулися істотні зміни в структурі активів, що вимагає деталізованого оцінювання динаміки дебіторської заборгованості як одного з ключових елементів оборотного капіталу. Особливу увагу приділено співвідношенню між короткостроковою дебіторською заборгованістю, її питомою вагою в активах і темпами приросту, оскільки ці показники прямо впливають на ліквідність та платоспроможність

підприємства.

Для комплексного оцінювання розглянемо зміну загального обсягу та структури дебіторської заборгованості за 2022–2024 роки (табл. 3.8).

Таблиця 3.8

**Динаміка та структура дебіторської заборгованості
за 2022 - 2024 рр. (станом на кінець року)**

Види дебіторської заборгованості	2022 р.		2023 р.		2024 р.		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	сума, тис. грн	у % до під- сумку	суми, тис. грн	у %
Дебіторська заборгованість за продукцію	2451,2	99,5	344,8	57,8	490	16,5	-1961,2	-80,0
Дебіторська заборгованість за розрахунками:								
З бюджетом	13,4	0,5	16,1	2,7	8,7	0,3	-4,7	-35,1
Інша поточна дебіторська заборгованість	-	-	235,4	39,5	2463,1	83,2	+2463,1	X
Всього	2464,6	100	596,3	100	2961,8	100	+497,2	+20,2

Аналіз динаміки та структури дебіторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр. свідчить про суттєві зміни в її обсягах та якісному складі. Загальна величина дебіторської заборгованості зросла з 2464,6 тис. грн у 2022 р. до 2961,8 тис. грн у 2024 р., тобто на 497,2 тис. грн (+20,2 %). Така тенденція вказує на збільшення обсягів відстрочених платежів у складі оборотного капіталу, що потребує посилення контролю за своєчасністю розрахунків.

Найбільш істотним є різке скорочення дебіторської заборгованості за продукцію: з 2451,2 тис. грн до 490 тис. грн (–1961,2 тис. грн, або –80 %). Зменшення цієї складової може свідчити про покращення платіжної дисципліни покупців або зміну моделі реалізації (перехід на більш авансові форми розрахунків). Водночас у структурі дебіторської заборгованості з'явилася значна частка іншої поточної дебіторської заборгованості, яка у 2024 р. досягла 2463,1 тис. грн (83,2 %). Її стрімке зростання є потенційним ризиком, адже може стосуватися заборгованості за виданими авансами, внутрішніх

розрахунків чи сум, не підтверджених на дату балансу.

Дебіторська заборгованість за розрахунками з бюджетом зменшилась на 35,1 %, проте її частка у структурі незначна й не впливає істотно на загальну характеристику.

Загалом динаміка дебіторської заборгованості підприємства свідчить про необхідність посилення контролю за розрахунками з контрагентами, зокрема щодо іншої поточної дебіторської заборгованості, яка становить головний ризиковий елемент у структурі активів.

Важливим етапом оцінювання фінансової стійкості підприємства є зіставлення обсягів дебіторської та кредиторської заборгованості, що дає можливість виявити баланс між зобов'язаннями перед контрагентами та сумами, очікуваними до отримання.

Такий порівняльний аналіз дозволяє оцінити ефективність розрахункової дисципліни, своєчасність виконання договірних зобов'язань, потенційні ризики ліквідності та можливі загрози формування простроченої заборгованості. Крім того, динаміка цих показників відображає якість управління оборотним капіталом, ступінь фінансової гнучкості та здатність підприємства підтримувати оптимальний рівень грошових потоків.

З огляду на значення цих факторів, доцільним є проведення порівняльного аналізу дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства за 2022–2024 рр., результати якого наведено у табл. 3.9.

Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості підприємства у 2022–2024 рр. засвідчує суттєві зміни у структурі розрахунків з контрагентами та бюджетом, що безпосередньо впливає на ліквідність та фінансову стабільність підприємства. У 2022 р. домінувала дебіторська заборгованість за товари, роботи та послуги, яка перевищувала кредиторську на 1859,2 тис. грн, що вказує на значний обсяг відволікання оборотних коштів у розрахунки з покупцями. Загальне перевищення дебіторської заборгованості над кредиторською у 2022 р. становило 1867,6 тис. грн, що свідчило про відносно низький рівень кредиторського навантаження, але водночас - про

повільний приплив коштів від контрагентів.

Таблиця 3.9

**Порівняльний аналіз дебіторської та кредиторської заборгованості
підприємства за 2022 – 2024 рр., тис. грн.
(станом на кінець року)**

Види заборгованості	Дебі- торська	Креди- торська	Перевищення заборгованості	
			дебіторської	кредиторської
2022 р.				
За товари, роботи та послуги	2451,2	592	+1859,2	-
З бюджетом	13,4	-	+13,4	-
З оплати праці	-	5,4	-	+5,4
Всього	2464,6	597,4	+1867,6	-
2023 р.				
За товари, роботи та послуги	344,8	317,8	+27	-
З бюджетом	16,1	99,1	-	+83
З оплати праці	-	8,1	-	+8,1
Інша заборгованість	235,4	-	+235,4	-
Всього	596,3	425	+171,3	-
2024 р.				
За товари, роботи та послуги	490	1871,6	-	+1381,6
З бюджетом	8,7	128,9	-	+120,2
З оплати праці	-	10,2	-	+10,2
Інша заборгованість	2463,1	-	+2463,1	-
Всього	2961,8	2010,7	+951,1	-

У 2023 р. ситуація частково вирівнялася: дебіторська заборгованість за товари та послуги перевищувала кредиторську лише на 27 тис. грн, що характеризує зміцнення платіжної дисципліни покупців. Водночас спостерігалось суттєве зростання кредиторської заборгованості перед бюджетом (+83 тис. грн) та за оплатою праці, що створювало додаткові короткострокові зобов'язання і збільшувало навантаження на грошові потоки. Помітно збільшилась інша дебіторська заборгованість (235,4 тис. грн), що може свідчити про погіршення контролю за розрахунками за нестандартними операціями.

У 2024 р. відбулася кардинальна зміна структури заборгованості: кредиторська заборгованість за товари та послуги зросла до 1871,6 тис. грн, перевищивши відповідну дебіторську на 1381,6 тис. грн. Це свідчить про перенесення підприємством фінансового навантаження на постачальників та

можливі затримки у виконанні поточних зобов'язань. Значно зросли також зобов'язання перед бюджетом та за оплатою праці, що формує фінансові ризики та потенційну загрозу санкцій. Водночас різко зросла інша дебіторська заборгованість (2463,1 тис. грн), яка стала найбільшою складовою й вказує на накопичення нестандартних або малоконтрольованих боргів. Загальний обсяг дебіторської заборгованості перевищував кредиторську на 951,1 тис. грн, що хоча й зберігає позитивний баланс, проте створює ризики дефіциту ліквідності через високий рівень «заморожених» коштів.

Узагальнюючи, структура заборгованості підприємства у 2022–2024 рр. характеризується нестійкістю, різкими коливаннями та нерівномірністю росту окремих статей. Особливе занепокоєння викликає різке зростання іншої дебіторської заборгованості у 2024 р., а також значне збільшення кредиторської заборгованості перед постачальниками. Це вказує на необхідність посилення внутрішнього контролю, оновлення політики розрахунків та впровадження механізмів прогнозування й управління оборотним капіталом.

3.3. Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості за товарними операціями та напрями поліпшення розрахункових відносин підприємства

Комплексне оцінювання кредиторської заборгованості за товарними операціями є важливою складовою фінансового аналізу, оскільки дає змогу визначити реальний рівень фінансових зобов'язань підприємства, оцінити їхню структуру, строки погашення та вплив на ліквідність і платоспроможність. Кредиторська заборгованість у розрізі товарних операцій характеризує ступінь залучення короткострокових зовнішніх ресурсів у процес забезпечення виробничої діяльності, а тому її динаміка та співвідношення з дебіторською заборгованістю прямо впливають на стабільність грошових потоків та фінансову рівновагу підприємства.

Метою комплексного оцінювання є виявлення структурних змін у кредиторському боргу, визначення факторів його зростання або скорочення, а також оцінка ризиків, що виникають у сфері розрахункових відносин. Основними завданнями цього аналізу виступають: ідентифікація питомої ваги товарної кредиторської заборгованості у загальній сумі поточних зобов'язань, оцінка тенденцій її зміни за період дослідження, визначення ефективності політики розрахунків з постачальниками та встановлення рівня своєчасності виконання зобов'язань.

Для досягнення поставленої мети застосовуються такі методи, як горизонтальний і вертикальний аналіз, порівняння дебіторської та кредиторської заборгованості, визначення структури боргу, аналіз коефіцієнтів ліквідності та оцінка фінансових ризиків, пов'язаних із простроченням оплати товарів і послуг. Отримані результати дозволяють сформулювати узагальнену характеристику стану розрахункових відносин та визначити, наскільки залучені кредиторські ресурси сприяють чи, навпаки, стримують розвиток підприємства.

Комплексне оцінювання є важливим насамперед для керівництва та фінансових служб підприємства, оскільки від ефективності управління кредиторським боргом залежить безперервність виробничих процесів, рівень довіри постачальників, можливість отримання більш вигідних умов співпраці та загальна фінансова стійкість суб'єкта господарювання. Результати аналізу також мають значення для зовнішніх користувачів фінансової інформації – банків, аудиторів, інвесторів, які оцінюють ризиковість діяльності та потенціал підприємства до виконання зобов'язань.

Зміст комплексної оцінки кредиторської заборгованості формує підґрунтя для розроблення практичних заходів щодо поліпшення стану розрахункових відносин, скорочення термінів обігу зобов'язань та мінімізації ризику виникнення простроченої заборгованості. Саме на основі такого аналізу обґрунтовуються напрями удосконалення політики розрахунків, що сприятиме зростанню фінансової стійкості підприємства та підвищенню якості його партнерських взаємовідносин.

Узагальнені результати комплексної оцінки подано у табл. 3.10, що відображає зміни основних індикаторів кредиторської заборгованості підприємства у 2022–2024 рр.

Таблиця 3.10

**Комплексна оцінка кредиторської заборгованості
підприємства за 2022 – 2024 рр.**

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	Відхилення 2024 р. до 2022 р. (+,-)	
				Абсолютне	Відносне, %
1. Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	2,728	3,660	4,062	+1,334	x
2. Тривалість одного обороту (середній період погашення) кредиторської заборгованості, днів	132	98	89	-43	-32,6
3. Частка кредиторської заборгованості у капіталі, %	19,9	10,0	17,3	-2,6	x
4. Частка поточної кредиторської заборгованості у зобов'язаннях та забезпеченнях, %	61,6	30,6	40,4	-21,2	x
5. Частка поточної кредиторської заборгованості у поточних зобов'язаннях та забезпеченнях, %	61,6	30,6	40,4	-21,2	x
6. Відношення поточної кредиторської заборгованості до оборотних активів, %	30,8	27,3	31,9	+1,1	x
7. Припадає поточної кредиторської заборгованості на 1 грн поточної дебіторської заборгованості, грн.	0,9	2,5	0,9	x	X
8. Відношення поточної кредиторської заборгованості до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції), %	21,9	16,1	26,9	+5,0	x

Наведені показники комплексної оцінки кредиторської заборгованості дозволяють всебічно охарактеризувати якість управління розрахунками підприємства та визначити ключові тенденції у динаміці боргового навантаження підприємства. Протягом 2022–2024 рр. спостерігається істотне прискорення обертання кредиторської заборгованості: коефіцієнт обертання зріс з 2,728 до 4,062, що свідчить про підвищення платіжної дисципліни та

скорочення періоду погашення боргів. Тривалість одного обороту скоротилася на 43 дні (–32,6 %), що є позитивною ознакою оптимізації розрахункових операцій та кращого управління грошовими потоками.

Частка кредиторської заборгованості у капіталі загалом коливається, проте у 2024 р. повернулася майже до рівня 2022 р. (17,3 % проти 19,9 %), що свідчить про стабільний, хоча й дещо підвищений рівень залежності від зовнішніх кредиторів. Зменшення частки поточної кредиторської заборгованості у загальних зобов'язаннях (–21,2 в.п.) свідчить про зміну структури боргових ресурсів та ймовірне нарощування інших категорій зобов'язань.

Водночас відношення кредиторської заборгованості до оборотних активів залишається відносно сталим (≈ 31 %), що підтверджує збалансованість фінансування операційного циклу. Показник співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості демонструє нестійку динаміку: у 2023 р. борги перед постачальниками перевищували дебіторську заборгованість у 2,5 рази, тоді як у 2022 та 2024 рр. ці співвідношення практично зрівнялися (0,9 грн на 1 грн дебіторки). Це вказує на зміни у політиці розрахунків та вплив контрагентської діяльності на фінансові потоки.

Зростання частки кредиторської заборгованості у чистому доході на 5,0 в.п. у 2024 р. може свідчити про посилення короткострокового навантаження на підприємство, що потребує посилення контролю за строками оплати й узгодженням графіків розрахунків.

У цілому аналітичні показники підтверджують, що хоча підприємство покращило оперативність погашення боргів, структура та співвідношення кредиторської заборгованості із доходами та активами потребують удосконалення політики управління зобов'язаннями з метою мінімізації ризиків та підвищення фінансової стійкості.

Для переходу до факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності необхідно визначити вихідні аналітичні показники, які формують його величину та зміну у динаміці. Оскільки цей коефіцієнт характеризує здатність

підприємства погашати поточні зобов'язання за рахунок усіх оборотних активів, фундаментальним елементом дослідження є зіставлення структури та обсягів оборотних активів із величиною короткострокових зобов'язань у різні періоди.

Факторний аналіз дозволить встановити, які саме зміни — у складі оборотних активів чи у рівні поточних зобов'язань — визначили динаміку загальної ліквідності підприємства за 2022–2024 рр., а також оцінити, наскільки ці зміни були позитивними чи ризиковими для фінансової стійкості. Для проведення такого аналізу формується вихідна таблиця, що містить значення оборотних активів та поточних зобов'язань у порівнюваних роках, які виступають базою для подальших розрахунків.

Саме ці дані наведено у табл. 3.11, що забезпечує основу для подальшого розкладання зміни показника на вплив окремих факторів та дає можливість об'єктивно оцінити тенденції ліквідності підприємства.

Таблиця 3.11

Вихідна інформація для факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності підприємства за 2022, 2024 рр.

Показники	Умовні позначення	Роки		Відхилення (+;-) 2024 р. до 2022 р.	
		2022	2024	абсолютне	відносне, %
1. Оборотні активи, тис. грн	ОА	7064,9	7943,9	+879	+12,4
2. Поточні зобов'язання, тис. грн	ПЗ	3537,2	6276,2	+2739	+77,4
3. Коефіцієнт загальної ліквідності	КЗЛ	1,997	1,266	-0,731	x

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \tag{3.1}$$

За даними табл. 3.11 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

Модель факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ = \frac{ОА}{ПЗ} \quad (3.2)$$

За даними табл. 3.11 проводиться розрахунок умовного значення коефіцієнта загальної ліквідності:

$$КЗЛ_{ум} = \frac{ОА_1}{ПЗ_0} \quad (3.3)$$

$$КЗЛ_{ум} = 7943,9/3537,2=2,246$$

Загальна зміна (+;-) коефіцієнта загальної ліквідності підприємства:

$$\Delta КЗЛ = КЗЛ_1 - КЗЛ_0. \quad (3.4)$$

$$\Delta КЗЛ = 1,266 - 1,997 = -0,731.$$

у тому числі за рахунок факторів:

1. Оборотних активів:

$$\Delta КЗЛ_{оа} = КЗЛ_{ум} - КЗЛ_0. \quad (3.5)$$

$$\Delta КЗЛ_{оа} = 2,246 - 1,997 = +0,249 .$$

2. Поточних зобов'язань:

$$\Delta КЗЛ_{пз} = КЗЛ_1 - КЗЛ_{ум} \quad (3.6)$$

$$\Delta КЗЛ_{пз} = 1,266 - 2,246 = -0,980.$$

Перевірка розрахунку:

$$\Delta КЗЛ = \Delta КЗЛ_{оа} + \Delta КЗЛ_{пз} \quad (3.7)$$

$$\Delta КЗЛ = 0,249 - 0,980 = -0,731.$$

Подані результати факторного аналізу коефіцієнта загальної ліквідності дають змогу оцінити, які саме зміни в структурі оборотних активів і поточних зобов'язань зумовили загальне погіршення платоспроможності підприємства у 2022–2024 рр.

Розрахунки свідчать, що загальний коефіцієнт ліквідності знизився на 0,731 пункти, що є негативною тенденцією для фінансового стану підприємства. Проте факторний розклад показує неоднорідність впливу окремих складових.

Зокрема, зростання оборотних активів на 879 тис. грн (+12,4%) мало позитивний ефект: воно підвищило показник ліквідності на +0,249, частково

компенсуючи загальне погіршення. Це свідчить про розширення ресурсної бази підприємства, що за інших рівних умов могло б підвищити його здатність погашати поточні зобов'язання.

Натомість різке збільшення поточних зобов'язань на 2739 тис. грн (+77,4%) мало критично негативний вплив, зменшивши коефіцієнт загальної ліквідності на $-0,980$. Саме цей фактор визначив домінуючий вплив на зниження ліквідності, перевищивши позитивний ефект зростання оборотних активів у чотири рази.

Така динаміка свідчить про суттєве накопичення короткострокових боргів, що посилило фінансові ризики та зменшило запас фінансової міцності підприємства.

Загалом, результати аналізу демонструють, що ключовою проблемою підприємства у досліджуваній період стало збільшення поточних зобов'язань, яке й зумовило погіршення загальної ліквідності, незважаючи на певне поліпшення ресурсного забезпечення оборотних активів.

На підставі проведеного факторного аналізу встановлено, що вирішальним чинником зниження коефіцієнта загальної ліквідності підприємства є надмірне та нерівномірне зростання поточних зобов'язань порівняно з оборотними активами. Для стабілізації платоспроможності доцільно впровадити систему платіжного календаря, яка забезпечить оперативне планування та контроль грошових потоків підприємства.

Платіжний календар – табл. 3.12 - передбачає щоденне та тижнєве узгодження термінів погашення кредиторської заборгованості з очікуваними надходженнями коштів, що дозволяє своєчасно визначати фінансові розриви, оптимізувати графіки платежів, пріоритезувати критичні розрахунки з постачальниками та уникати надмірної концентрації зобов'язань у короткі періоди.

Запровадження платіжного календаря дозволяє підприємства забезпечити оперативний контроль за грошовими потоками та оптимізувати графік розрахунків з постачальниками.

Таблиця 3.12

Платіжний календар руху грошових коштів (на прикладі одного місяця)

Дата	Заплановані надходження, тис. грн	Заплановані платежі, тис. грн	Види платежів	Сальдо на початок дня	Сальдо на кінець дня	Розрив ліквідності (+/-)
01.05	150	280	Оплата поставальникам за ТМЦ	320	190	-90
03.05	420	180	Зарплата та ЄСВ	190	430	+240
05.05	—	210	Пальне та ремонт техніки	430	220	-210
07.05	350	120	Оплата за оренду землі	220	450	+230
10.05	—	300	Погашення кредиторської заборгованості	450	150	-300
12.05	280	90	Адміністративні витрати	150	340	+190
15.05	600	320	Розрахунки з поставальниками	340	620	+280
18.05	—	260	Податок на прибуток / ПДВ	620	360	-260
20.05	390	150	Оплата електроенергії та комунальних послуг	360	600	+240
23.05	—	420	Поточні платежі поставальникам	600	180	-420
25.05	510	70	Банківські послуги	180	620	+440
28.05	200	200	Оплата інвентарю та МШП	620	620	0
31.05	430	160	Закупівля запасних частин	620	890	+270
Підсумки місяця: Загальна сума надходжень: 3 330 тис. грн Загальна сума платежів: 2 760 тис. грн Чистий рух грошових коштів: +570 тис. грн Мінімальне сальдо протягом місяця: 150 тис. грн Максимальний розрив ліквідності: -420 тис. грн (23.05) Найбільш завантажені дні за платежами: 10.05, 18.05, 23.05 Найбільш ліквідні дні: 15.05, 25.05, 31.05						

Дані за травень демонструють наявність окремих періодів дефіциту ліквідності (зокрема 10.05 та 23.05), що вимагає попереднього узгодження строків погашення кредиторської заборгованості та більш рівномірного

розподілу платежів. Водночас позитивне чисте сальдо наприкінці місяця (+570 тис. грн) свідчить про потенціал для посилення платоспроможності за умови впровадження системи прогнозування надходжень та коригування пріоритетів виплат. Платіжний календар є ефективним інструментом інтегрованого контролю за розрахунками та сприяє підвищенню фінансової гнучкості підприємства.

ВИСНОВКИ

Кредиторська заборгованість становить одну з ключових форм зобов'язань підприємства, що відображає обов'язок перед постачальниками, бюджетом, працівниками та іншими контрагентами. Вона формує структуру джерел фінансування, впливає на ліквідність, оборотність капіталу та фінансову стійкість суб'єкта господарювання. Її економічна сутність полягає у тимчасовому використанні залучених ресурсів, що потребує належного контролю, своєчасного погашення та прозорого розкриття в обліку. Значний обсяг кредиторської заборгованості здатний посилювати ресурсний потенціал підприємства, але у разі некерованості створює ризики втрати платоспроможності.

Класифікація кредиторської заборгованості забезпечує структуроване відображення різних видів зобов'язань і формує основу для достовірної звітності. Розмежування за строками погашення, видами діяльності, економічною природою, характером правовідносин і способом виникнення дозволяє оцінювати ступінь ризиковості зобов'язань і планувати грошові потоки. Чіткі класифікаційні ознаки підсилюють функціональність аналітичного обліку та сприяють своєчасній ідентифікації простроченої або проблемної заборгованості. У результаті класифікація стає інструментом управління фінансовою стійкістю, а не лише процедурою бухгалтерської систематизації.

Оцінка кредиторської заборгованості визначає її фактичний вплив на фінансовий стан підприємства та є основою для прийняття управлінських рішень. Поточні зобов'язання оцінюються за сумою погашення, тоді як довгострокові потребують визначення теперішньої вартості з урахуванням умов договорів та можливого дисконтування. Коректність оцінки забезпечує реалістичність балансу, достовірність фінансових показників і можливість зіставлення зобов'язань у динаміці. Невірна оцінка призводить до викривлення фінансових результатів, помилок у розрахунку ліквідності та спотворення

аналітичних висновків.

Нормативно-правове забезпечення регулює порядок визнання, класифікації, оцінки та розкриття кредиторської заборгованості в обліку. П(С)БО 11, Податковий кодекс України, господарське та цивільне законодавство, а також МСФЗ формують методологічну базу, що визначає зміст і процедури відображення зобов'язань. Однак відсутність єдиного нормативного акта, присвяченого саме розрахункам з постачальниками і підрядниками, створює прогалини, які компенсуються практичними підходами та науковими напрацюваннями. Системна узгодженість нормативного поля є умовою забезпечення порівнянності даних, прозорості звітності та підвищення якості управління фінансовими ризиками підприємства.

Товариство з обмеженою відповідальністю є сільськогосподарським підприємством, що здійснює господарську діяльність у сфері рослинництва та товарного виробництва аграрної продукції, формуючи довгострокові економічні відносини з постачальниками та покупцями. Особливістю функціонування підприємства є сезонність виробничого циклу, значні обсяги оборотних активів та необхідність оперативного контролю за розрахунками. Кредиторська заборгованість за товарними операціями становить вагомую частку поточних зобов'язань, що зумовлює потребу у належній організації її обліку та контролю. Враховуючи обсяги діяльності, підприємство приділяє значну увагу точності формування господарських операцій та своєчасності їх документального підтвердження.

Облікова політика підприємства визначає методологічні підходи до визнання, оцінки та відображення кредиторської заборгованості відповідно до Національних положень (стандартів) бухгалтерського обліку. Підприємство застосовує нарахувальний принцип формування витрат, використовує рахунки класу 6 для відображення поточних зобов'язань та визначає дату виникнення зобов'язання відповідно до моменту отримання товарів, робіт і послуг. У сфері податкового обліку підприємство дотримується вимог Податкового кодексу України, зокрема щодо формування податкового кредиту з ПДВ та обліку

зобов'язань за розрахунками з постачальниками. Чітко регламентовані правила оцінки зобов'язань забезпечують достовірність фінансової інформації.

Документальне забезпечення обліку кредиторської заборгованості здійснюється на підставі договорів поставки, податкових накладних, видаткових накладних, актів приймання-передачі, рахунків-фактур, товарно-транспортних накладних та актів звірки взаєморозрахунків. Кожен документ підтверджує факт виникнення зобов'язання і є обов'язковим елементом інформаційної системи підприємства. Первинні документи формують реєстри податкового обліку, з яких дані переносяться до бухгалтерських реєстрів. Належна організація документообігу забезпечує своєчасність облікових записів та мінімізує ризики помилок у фінансовій звітності.

Синтетичний і аналітичний облік кредиторської заборгованості ведеться на рахунку 63 «Розрахунки з постачальниками та підрядниками» з відкриттям аналітичних рахунків за кожним контрагентом і договором. Синтетичний облік забезпечує узагальнення інформації про загальну суму зобов'язань, тоді як аналітичний дозволяє здійснювати детальний контроль за строками погашення, обсягами поставок та станом взаєморозрахунків. Такий підхід дозволяє оперативно виявляти прострочену заборгованість, формувати реальні показники оборотності та визначати ризики неплатоспроможності. Наявність деталізованої аналітики забезпечує повну прозорість розрахунків.

У фінансовій звітності кредиторська заборгованість за товарними операціями підприємства відображається у складі поточних зобов'язань у розділі III Балансу (Звіту про фінансовий стан). У рядку 1615 показується кредиторська заборгованість за товари, роботи і послуги, що забезпечує користувачів інформацією про обсяг непогашених зобов'язань підприємства на звітну дату. У Звіті про рух грошових коштів відображаються відповідні виплати постачальникам у складі операційної діяльності. Дані звітності мають важливе аналітичне значення, оскільки характеризують фінансову дисципліну, ліквідність та здатність підприємства виконувати свої зобов'язання.

Узагальнюючи результати проведеного аналізу, фінансово-економічний

стан підприємства у 2022–2024 рр. можна охарактеризувати як стабільний, але такий, що супроводжується зростанням боргового навантаження. Незважаючи на збільшення обсягів активів та збереження позитивного фінансового результату, спостерігається поступове зниження рівня фінансової автономії підприємства та посилення залежності від позикових ресурсів. Ліквідність підприємства залишається недостатньою за частиною показників, що вказує на потребу підвищення здатності швидко покривати поточні зобов'язання. Загалом підприємство зберігає потенціал для подальшого розвитку, однак потребує посилення фінансової стратегії щодо управління капіталом, структурою зобов'язань та забезпеченням платоспроможності.

У цілому кредиторська заборгованість підприємства демонструє зростаючу тенденцію, що свідчить про посилення залежності підприємства від зовнішніх джерел фінансування та перенесення частини фінансового навантаження на контрагентів. Особливо стрімко збільшилася товарна кредиторська заборгованість, яка у 2024 р. зросла більш ніж утричі порівняно з 2022 р., що вказує на накопичення неоплачених зобов'язань за придбані матеріальні ресурси. Така динаміка формує ризики погіршення платіжної дисципліни та появи прострочених боргів, що може негативно вплинути на репутацію підприємства серед постачальників. Загалом отримані результати підтверджують необхідність посилення контролю за строками виконання зобов'язань та оптимізації графіку погашення кредиторського боргу.

У процесі комплексного аналізу кредиторської заборгованості встановлено, що ключові показники оборотності, структури та співвідношення з оборотними активами демонструють неоднорідну динаміку, що свідчить про зміну моделі фінансування поточної діяльності та виникнення окремих ризиків ліквідності. Позитивним є прискорення обертання кредиторської заборгованості та скорочення середнього періоду її погашення, однак зростання частки зобов'язань у капіталі й підвищення залежності від товарного кредиту вказують на необхідність посилення фінансової стійкості. Узагальнення результатів підтвердило потребу в оптимізації розрахункових відносин,

підвищенні керованості грошових потоків і точнішій синхронізації платежів з реальними надходженнями.

Зроблені висновки дозволяють сформуванню узгоджений комплекс пропозицій, спрямованих на підвищення ефективності управління кредиторською заборгованістю та зміцнення фінансової стійкості підприємства. Впровадження платіжного календаря забезпечить систематизацію короткострокового фінансового планування, своєчасне прогнозування потреби в ліквідних коштах, запобігання касовим розривам та формування збалансованої структури зобов'язань.

Додаткового значення набуває запровадження форми звірки взаєморозрахунків з контрагентами, що підвищить достовірність облікових даних, оперативність виявлення розбіжностей та зменшить ризики накопичення спірних сум. У поєднанні з системою раннього попередження щодо можливих прострочень це дозволить посилити фінансовий контроль, оптимізувати черговість погашення боргів та підвищити дисципліну розрахунків.

Запропоновані заходи формують цілісний інструментарій удосконалення розрахункових відносин, сприяють покращенню платоспроможності підприємства та створюють підґрунтя для стабільного розвитку його господарської діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Битко Д. К., Красногорська А. В. Бухгалтерські ризики у системі економічної безпеки підприємства. Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: тези Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2024. С. 8–11.
2. Бірченко Н. О. Роль облікової інформації в управлінні економічними ризиками. Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: тези Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2024. С. 193–195.
3. Валькова Н., Овод Л. Вплив класифікації зобов'язань на обліковий процес та формування звітності підприємства. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2024. № 6. С. 171–138. URL: <https://elar.khmnpu.edu.ua/items/e86f78eb-cf32-467d-bd44-7b6108b8e58f> (дата звернення: 14.11.2025).
4. Височан О., Водяний Т. Облік знижок як важливий елемент інформаційного забезпечення маркетингової політики торговельного підприємства. Via Economica. 2024. № 5. С. 22–27. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8559/2024-5-3> (дата звернення: 14.11.2025).
5. Візіренко С. В., Іваніцький К. В. Організація обліку розрахунків з контрагентами. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 23. С. 58–63. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.58.
6. Воронко Р. М., Гаталяк Я. С., Готра Ю. М. Сутність кредиторської заборгованості і методичні підходи до її оцінювання та контролю в цілях управління. Вісник ЛТЕУ. Економічні науки. 2025. № 81. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1205-2025-81-04>
7. Гайдучок Т. С., Вітер С. А., Дем'янишина О. А., Ареп'єва О. В. Фінансовий облік активів: навч. посіб. У 2 ч. Житомир: Поліський національний університет, 2024. Ч. 1. 360 с.
8. Галкін В. Аналіз зобов'язань підприємства. Соціальний розвиток:

економіко-правові проблеми. 2025. № 9. DOI: <https://doi.org/10.70651/3083-6018/2025.9.12>

9. Гаталяк Я. С., Воронко Р. М. Облік і контроль розрахунків з кредиторами в системі управління діяльністю підприємства. Проблеми та перспективи розвитку бізнесу в Україні: тези IV Міжнародної наук.-практ. конференції (Львів, 22 лютого 2024 р.). Львів: ЛТЕУ, 2024. С. 234–235. URL: https://www.lute.lviv.ua/fileadmin/www.lac.lviv.ua/data/pidrozdzily/Naukovo_Doslid_na_Chastyna/Docs/Zbirnik_konferenciji_m._Lviv_22_ljutogo_2024_r._dlja_saitu.pdf#page=234 (дата звернення: 14.11.2025).

10. Гладій І., Крупельницька І. Облік кредиторської заборгованості в системі управління підприємства. *Modern Engineering and Innovative Technologies*. 2025. Т. 3(39-03). С. 36–44. DOI: <https://doi.org/10.30890/2567-5273.2025-39-03-018>

11. Головач Т. В. Управління діловою активністю підприємств України в сучасних умовах господарювання. У: Підприємництво та стратегічні напрями розвитку бізнес-процесів в умовах глобальних викликів: матеріали III Міжнародного науково-практичного форуму. Хмельницький: ХНУ, 2023. С. 161–166. URL: <https://eteb.khmnmu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/34/materialy-mizhnarodnogo-ekonomichnogo-forumu.pdf#page=161> (дата звернення: 14.11.2025).

12. Господарський кодекс України: за станом на 16.12.2003 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 14.11.2025).

13. Даниленко С. Виклики та можливості глобальних ланцюгів постачання для вдосконалення обліку та контролю. Синергетичні драйвери розвитку обліку, податкового аудиту та бізнес-аналітики: тези III Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Ірпінь: Державний податковий університет, 2024. С. 43–47.

14. Добровольська П. А. Основні заходи забезпечення економічної безпеки на підприємстві. Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту,

оподаткування та фінансів: реалії часу : тези доповідей Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2024. С. 93–98.

15. Дранус В. В., Степанов І. О. Сучасні підходи до управління ефективністю діяльності підприємства. Актуальні проблеми сучасного бізнесу: обліково-фінансовий та управлінський аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. Львів: ЛНУП, 2024. С. 101–104.

16. Желавська Н. В. Теоретичні основи стратегічного управління підприємством. Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу : тези Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Миколаїв: МНАУ, 2024. С. 331–333.

17. Живко З., Рассадникова С., Живко В., Шегинська А. Основні завдання та методи аналізу зовнішньоекономічної діяльності підприємства. Вчені записки Університету «КРОК». 2024. № 2(74). С. 83–96. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2024-74-83-96> (дата звернення: 14.11.2025).

18. Жукевич С. Конвергенція фінансового аналізу в новітній парадигмі управління: візуалізація його генштальту та основні концепти. *Вісник Економіки*. 2025. № 1. С. 199–215. DOI: <https://doi.org/10.35774/>

19. Задерака Н. М., Громік Д. А. Особливості аналізу дебіторської заборгованості підприємства. XXII International scientific and practical conference «Modern Scientific Research: Theoretical and Practical Aspects» (May 8–10, 2024). Oslo: International Scientific Unity, 2024. URL: https://isu-conference.com/wp-content/uploads/2024/05/Modern_scientific_research_theoretical_and_practical_aspects_May_8_10_2024_Oslo_Norway.pdf#page=19 (дата звернення: 14.11.2025).

20. Зарудна Н. Я., Кундеус О. М., Яковець Т. А. Облік і оподаткування господарських процесів підприємства: навч. посіб. Тернопіль: КРОК, 2024. 430 с. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/handle/316497/50069> (дата звернення: 14.11.2025).

21. Інструкція про безготівкові розрахунки в національній валюті: Наказ Національного банку України № 22 від 21 січня 2004 р. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2025).

22. Інструкція про застосування Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій: Наказ Міністерства фінансів України № 291 від 30 листопада 1999 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0893-99#Text> (дата звернення: 14.11.2025).

23. Іонін Є. Ключові індикатори фінансової реструктуризації заборгованості суб'єктів господарювання. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Економіка»*. 2025. № 38(66). С. 185–191. DOI: [https://doi.org/10.25264/311-5149-2025-38\(66\)-185-191](https://doi.org/10.25264/311-5149-2025-38(66)-185-191)

24. Канцедаль Н. А., Яловега Л. В., Сіренко О. В., Ляшик О. Ю., Шостак Я. І. Адаптивні стратегії аналізу дебіторської заборгованості в умовах кризи. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15030724>

25. Кацюбій І. В., Задорожний З. Основні відмінності нормативного забезпечення обліку та аудиту поточних зобов'язань. *Стан і перспективи розвитку обліково-інформаційної системи в Україні: матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 55-річчю кафедри обліку і оподаткування та 85-річчю проф. Б. М. Литвина (26–27 вересня 2024 р., м. Тернопіль)*. Т. 1. Тернопіль: ЗУНУ, 2024. С. 118–122. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/52134/1/%D0%97%D0%A3%D0%9D%D0%A3%20%D0%A21.pdf#page=118> (дата звернення: 14.11.2025).

26. Кібиш О. Аудит розрахунків з постачальниками, покупцями та замовниками як інструмент оцінки фінансового стану підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 425–430. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-52-60>

27. Коновалова К. Т. Удосконалення обліку кредиторської заборгованості та методи управління нею. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 34. С. 181–184.

28. Коротич А. В. Розрахункові операції підприємств АПК України. *Відновлення сільських територій в умовах повоєнного відродження: зб.*

матеріалів Круглого столу (м. Запоріжжя, 21 травня 2024 р.) / за ред. С. О. Кушнір. Запоріжжя: Запорізький нац. ун-т, 2024. С. 85–87. URL: <https://files.znu.edu.ua/files/Bibliobooks/Inshi80/0059896.pdf#page=86> (дата звернення: 14.11.2025).

29. Кошова К. А., Домненко Ю. О. Облік розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Економіка і підприємництво: організаційно-методологічні аспекти обліку, фінансів, аудиту та аналізу*: зб. наук. пр. ПДАА. 2018. Вип. 18. Т. 1. С. 121–124.

30. Краєвський В., Колісник О., Мегедь Т. Облік розрахунків з постачальниками в умовах санкційних обмежень та міжнародного фінансового комплаєнсу. *Економіка та суспільство*. 2025. № 72. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-72-10>

31. Краєвський В., Панасюк О., Мегедь Т. Оптимізація ланцюгів постачання через ефективне управління кредиторською заборгованістю. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 2(53). С. 37–43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-5>

32. Круковська О. Особливості обліку розрахунків із постачальниками, підрядниками та кредиторської заборгованості аграрних підприємств. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2021. № 5. С. 123–130. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2021.5.15> (дата звернення: 14.11.2025).

33. Кузьмін О. Є., Волович О. Б. Фактори впливу на заборгованість підприємства та їх класифікація. *Бізнес Інформ*. 2018. № 1. С. 200–204.

34. Канцедаль Н. А., Лега О. В., Морозов Є. Цифровізація логістики: нові технології для покращення управління та оптимізації. *Економічний простір*. 2025. № 199. С. 45–51. DOI: <https://doi.org/10.30838/EP.199.45-51>.

35. Лега О., Канцедаль Н., Пешков А. Інвентаризація як інструмент забезпечення фінансової стійкості підприємства. *Підприємництво та інновації*. 2025. № 34. С. 37–44. URL: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.5>.

36. Лега О. В., Канцедаль Н. А., Богаєнко О. С. Система управління паливно-мастильними матеріалами як інструмент зменшення ризиків у

діяльності підприємств агробізнесу. Підприємництво та інновації. 2025. № 34. С. 28–36. DOI: <https://doi.org/10.32782/2415-3583/34.4>

37. Лега О. В., Прийдак Т. Б., Яловега Л. В., Єрмолаєва М. В., Сіренко О. В. Облікова політика та податкові ризики: сучасні рішення для бізнесу. *Актуальні питання економічних наук*. 2025. № 9. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.15031740>

38. Литвиненко В. С., Гуренко Т. О., Дерев'янка С. І., Бурдим Ю. М. Інвентаризація активів і зобов'язань як інструмент відновлення обліку в сільськогосподарських підприємствах в умовах воєнного стану. *Економіка і управління бізнесом*. 2024. Т. 15. № 1. С. 92–109. DOI: 10.31548/economics15(1).2024.078

39. Ліхоносова Г., Ставцева Є. Напрями поліпшення оцінювання використання кредиторської та дебіторської заборгованості. *Herald of Khmelnytskyi National University. Economic Sciences*. 2024. № 330(3). С. 305–310. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2024-330-46>.

40. Марусяк Н. Аналіз фінансового стану як ефективний інструмент управління фінансовою діяльністю підприємств в умовах війни. *Економіка та суспільство*. 2025. № 71. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-49>

41. Матюха В. І., Мисака Г. В. Актуальні проблеми обліку розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками. *Молодий вчений*. 2018. № 1(2). С. 930–932.

42. Матюха М. М. Класифікація та функціональний зміст поточних зобов'язань в організації обліку. *Бізнес-навігатор*. 2024. № 1(74). С. 70–76. URL: <https://er.knutd.edu.ua/handle/123456789/25696> (дата звернення: 14.11.2025).

43. Методичні рекомендації щодо заповнення форм фінансової звітності: Наказ Міністерства фінансів України № 433 від 28 березня 2013 р. Міністерство фінансів України. URL: <http://buhgalter911.com> (дата звернення: 14.11.2025).

44. Мидловець Т. А., Одношевна О. О. Аналітичний базис як елемент

удосконалення рівня розрахунків з постачальниками та підрядниками підприємства. Обліково-фінансове, інформаційне та мовно-комунікаційне забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: тези II Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції (Дніпро, 30–31 жовтня 2024 р.). Дніпро: ДДАЕУ, 2024. С. 76–77.

45. Нагірняк М. Ф. Обліково-аналітичне забезпечення управлінського контролю податковими витратами і податковими зобов'язаннями. *Економіка, управління та адміністрування*. 2024. № 1(107). С. 120–129. DOI: [https://doi.org/10.26642/ema-2024-1\(107\)-120-129](https://doi.org/10.26642/ema-2024-1(107)-120-129)

46. Назаренко А., Пуша О. Податкові аспекти операцій з постачання у взаємовідносинах підприємств різних форм господарювання. *Сучасний стан і перспективи вдосконалення практичної підготовки здобувачів вищої освіти факультету обліку та фінансів*: зб. доп. наук.-практ. конф. здобувачів вищої освіти за результатами проходження практик. Полтава: ПДАУ, 2025. Вип. 18. С. 52–54.

47. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»: Наказ Міністерства фінансів України № 73 від 07 лютого 2013 р. URL: <http://www.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2025).

48. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 11 «Зобов'язання»: Наказ Міністерства фінансів України № 20 від 31 січня 2000 р. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2025).

49. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 21 «Вплив змін валютних курсів»: Наказ Міністерства фінансів України № 193 від 10 серпня 2000 р. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2025).

50. Орлов І. Умовні зобов'язання в системі об'єктів бухгалтерського обліку: питання розкриття інформації. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics: Облік та фінанси*. 2024. Вип. 6. С. 361–372. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2024-6-361-372>

51. Панасюк О., Небесенко А. Аудит та аналіз кредиторської заборгованості. *Український економічний часопис*. 2025. № 8. С. 84–86. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8273/2025-8-15>

52. Панічук О. В. Управління зобов'язаннями в процесі оцінювання кредитоспроможності підприємства: обліково-інформаційний аспект. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2024. Т. 1. № 57. С. 25–33. DOI: [http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2024-1\(57\)-25-33](http://dx.doi.org/10.26642/pbo-2024-1(57)-25-33)

53. Писаренко Т. Облік розрахункових операцій: теоретичні та аналітичні аспекти. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 9. С. 297–305. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-9-297-305>

54. Писарчук О. В., Краснов В. А. Проблемні аспекти управління кредиторською заборгованістю в умовах воєнного стану. *II Міжнародна науково-практична конференція «Глобалізація та розвиток інноваційних систем: тенденції, виклики, перспективи»*, 14–15 березня 2024 р. С. 408–410. URL: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/51219/1/conf-14-15-03-24-mater-409-411.pdf> (дата звернення: 14.11.2025).

55. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02 лютого 2010 р. Верховна Рада України. URL: <https://cutt.ly/VwQ3CPVp> (дата звернення: 14.11.2025).

56. Попович О., Бондаренко О., Гармаш А. Організація розрахунків підприємств з постачальниками та підрядниками в умовах воєнного стану. *Молодий вчений*. 2025. № 3(134). С. 196–201. DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2025-3-134-17>

57. Правдюк Н. Л., Коваль Л. В., Коваль О. В. Облікова політика підприємств: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2020. 647 с.

58. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні: Закон України № 996-XIV від 16 липня 1999 р. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14> (дата звернення: 14.11.2025).

59. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України № 543/96 від 22 листопада 1996 р. Верховна Рада

України. URL: <http://www.zakon.rada.gov.ua> (дата звернення: 14.11.2025).

60. Пугаченко О. Удосконалення організації процесу матеріального забезпечення через інтеграцію обліку з іншими функціями управління. *Вісник Економіки*. 2020. № 1. С. 187–199. URL: <https://visnykj.wunu.edu.ua/index.php/visnykj/article/view/1096> (дата звернення: 14.11.2025).

61. Пуша О., Назаренко А. Нормативні передумови застосування санкцій у договірних відносинах з постачальниками. *Бухгалтерський облік, контроль та аналіз в умовах інституційних змін: зб. наук. праць VII Всеукраїнської наук.-практ. конф. (Полтава, 30 жовтня 2025 р.)*. Полтава: ПДАУ, 2025.

62. Пушкар І. В., Проскуріна Н. М., Закачуріна А. О. Аналіз стану дебіторської та кредиторської заборгованості як основа фінансового аналізу розрахункових операцій з контрагентами. *The 21st International scientific and practical conference «Innovative solutions in public communications and international relations»* (May 28–31, 2024). Sofia, Bulgaria: International Science Group, 2024. С. 72–74. URL: <https://isg-konf.com/wp-content/uploads/2024/05/INNOVATIVE-SOLUTIONS-IN-PUBLIC-COMMUNICATIONS-AND-INTERNATIONAL-RELATIONS.pdf#page=73> (дата звернення: 14.11.2025).

63. Пушкар І., Богач Д. Аналіз розрахункових операцій з покупцями та замовниками в контексті забезпечення стабільності фінансового стану підприємства. *Collection of Scientific Papers «ΛΟΓΟΣ»* (March 1, 2024; Paris, France). 2024. С. 46–47. URL: <https://doi.org/10.36074/logos-01.03.2024.009>

64. Рагуліна І. І., Комишанченко А. Формування облікової політики підприємства. *Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу: тези доповідей Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Миколаїв: МНАУ, 2024. С. 242–245.*

65. Руда Л., Причепя І., Липецька О. Організація обліку та методичні засади проведення аудиту розрахунків з постачальниками та підрядниками.

Економіка та суспільство. 2022. № 35. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-35-48>.

66. Румик І., Доляновський К., Рзазаде І. Вплив грошових розрахунків на систему управління фінансовими ресурсами підприємств. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2025. № 3(79). С. 15–24. DOI: <https://doi.org/10.31732/2663-2209-2025-79-15-24>

67. Савастєєва О. М. Фінансовий аналіз та прогнозування в системі управлінського обліку бізнес-суб'єкта. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2025. Т. 24. № 1(59). С. 95–107. DOI: [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2025.1\(59\).333224](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2025.1(59).333224)

68. Садовий Д. Ю. Вплив податкового навантаження на діяльність суб'єктів бізнесу. *Розвиток бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів: реалії часу: тези Всеукр. наук.-практ. інтернет-конф. Миколаїв: МНАУ, 2024. С. 149–152.*

69. Свідер Т. В., Солоїд О. В. Фінансова стійкість підприємства: стратегії управління та перспективи розвитку. *Сучасна освіта та наука в глобальному і національному вимірах: виклики, загрози та ефективні рішення: міжнар. наук.-практ. конф. Вінниця, 2024. С. 191–193. URL: <https://vki.vin.ua/ua/wp-content/uploads/2024/05/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA-%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97-24.04.24-%D1%80.pdf#page=191>* (дата звернення: 14.11.2025).

70. Сидоренко О. О. Визнання, класифікація та окремі аспекти обліку дебіторської заборгованості у суб'єктів господарювання. *Інфраструктура ринку*. 2019. Вип. 32. С. 449–456.

71. Степаненко О. Економічна природа дебіторської та кредиторської заборгованостей, їх місце в бізнес-процесах підприємства. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 1(52). С. 224–232. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308->

[1988/2025-52-31](#)

72. Стойка Н., Макарович В., Помаскіна Н. Компаративний аналіз національних та міжнародних стандартів обліку дебіторської заборгованості: досвід України та зарубіжних країн. *Acta Academiae Beregsasiensis. Economics*. 2025. № 10. С. 532–544. DOI: <https://doi.org/10.58423/2786-6742/2025-10-532-544>

73. Танасієнко Н. І., Головай Н. М. Шляхи удосконалення обліку розрахунків з постачальниками. *Управління соціально-економічними трансформаціями господарських процесів: реалії і виклики*: зб. тез II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. Мукачєво: МДУ, 2020. С. 254–255.

74. Тимченко В. В., Омеляненко Ю. А., Мілька А. І. Методичні та організаційні аспекти обліку дебіторської заборгованості. *Стратегічні пріоритети розвитку бухгалтерського обліку, аудиту та оподаткування в умовах глобалізації*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (Суми, 16 листопада 2023 р.). 2023. С. 382–385.

75. Фаль Ю. Я., Ольшанська М. В. Проблеми та шляхи покращення обліку розрахунків з покупцями та постачальниками. URL: <https://ena.lpnu.ua:8443/server/api/core/bitstreams/ac7d92c7-7b80-44e7-8931-a49e440b18c2/content> (дата звернення: 14.11.2025).

76. Цвек О. Облікова політика торговельного підприємства з урахуванням складових сталого розвитку. *Підприємництво і торгівля*. 2025. № 45. С. 108–114. DOI: <https://doi.org/10.32782/2522-1256-2025-45-13>

77. Циганова О., Мурашко І. Фінансовий аналіз як основа обліково-аналітичного забезпечення прийняття управлінських рішень на підприємстві. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 62. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-62-115>

78. Чепець О., Юрченко С., Волчанська Л. Теоретико-методологічні основи визначення дебіторської заборгованості та її класифікація. *Економіка та суспільство*. 2024. Вип. 61. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-61-160>.

79. Чикуркова А. Д. Антикризове управління: навчальний посібник для

здобувачів вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня ОПП «Менеджмент» спеціальності 073 «Менеджмент». Кам'янець-Подільський, 2024. 170 с. URL: <http://188.190.43.194:7980/jspui/handle/123456789/1323> (дата звернення: 14.11.2025).

80. Шендригоренко М. Т. Актуальні питання аналізу розрахунків з постачальниками та підрядниками. *Молодий вчений*. 2018. № 1(53). С. 1022–1025.

81. Шендригоренко М. Т., Ротозєєнко Ю. В. Облік і внутрішній аудит розрахунків з постачальниками та підрядниками. *International Multidisciplinary Scientific Journal «ΛΟΓΟΣ. The Art of Scientific Mind»*. 2019. № 8. С. 26–30. URL: http://elibrary.donnuet.edu.ua/1866/1/Shendrihorenko%2C%20Rotozeenko_article_01.pdf (дата звернення: 14.11.2025).

82. Шкирта К., Рibaкова Л. Облік розрахунків підприємства з постачальниками та підрядниками: теоретичні засади та практичні аспекти. У: Тенденції формування та реалізації фінансово-облікової політики країни в умовах війни та повоєнного відродження економіки: збірник тез доповідей Всеукраїнської науково-практичної конференції (Ужгород, 29 квітня 2025 р.). Ужгород: ВСП «Ужгородський торговельно-економічний фаховий коледж ДТЕУ», 2025. С. 122–125.

83. Шкромида Н., Лещук Г. Управління податковими зобов'язаннями підприємства: обліково-аналітичний аспект. *Сталий розвиток економіки*. 2025. № 2(53). С. 318–323. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-53-43>

84. Шот А. П., Сівак В. С. Аналітичне забезпечення обліку і контролю виконання договірних зобов'язань з постачальниками. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 30. (дата звернення: 14.11.2025).